

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ

ΕΚΘΕΣΗ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΥ

«Διοικητική συνεργασία στον τομέα της φορολογίας - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2023/2226 του Συμβουλίου της 17ης Οκτωβρίου 2023 και της Οδηγίας (ΕΕ) 2025/872 του Συμβουλίου της 14ης Απριλίου 2025 για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/16/ΕΕ σχετικά με τη διοικητική συνεργασία στον τομέα της φορολογίας, συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις και λοιπές διατάξεις»

I. Γενικές Παρατηρήσεις

A. Το υπό συζήτηση και ψήφιση νομοσχέδιο, όπως το επεξεργάσθηκε η αρμόδια Διαρκής Επιτροπή Οικονομικών Υποθέσεων, αποτελείται από εκατόν είκοσι ένα (121) άρθρα, συμπεριλαμβανομένου του ακροτελεύτιου άρθρου, που ορίζει τον χρόνο έναρξης ισχύος των διατάξεων του νόμου, και διαρθρώνεται σε επτά (7) Μέρη (Α' -Ζ').

Το Μέρος Α' (άρθρα 1-23), υπό τον τίτλο «Ενσωμάτωση της οδηγίας (ΕΕ) 2023/2226 του Συμβουλίου της 17ης Οκτωβρίου 2023 και της οδηγίας (ΕΕ) 2025/872 του Συμβουλίου της 14ης Απριλίου 2025 για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/16/ΕΕ σχετικά με τη διοικητική συνεργασία στον τομέα της φορολογίας», αποτελείται από δύο (2) Κεφάλαια (Α' -Β').

Με το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 1-2), υπό τον τίτλο «Σκοπός - Αντικείμενο», ορίζεται ο σκοπός (άρθρο 1) και το αντικείμενο (άρθρο 2) του Μέρους Α'.

Με το Κεφάλαιο Β' (άρθρα 3-23), υπό τον τίτλο «Μέτρα προσαρμογής στο ενωσιακό δίκαιο για τη διοικητική συνεργασία στον τομέα της φορολογίας - Τροποποιήσεις ν. 4170/2013», τροποποιούνται διατάξεις του ν. 4170/2013.

2

Ειδικότερα, προστίθενται ορισμοί (άρθρο 3), διευρύνονται το πεδίο εφαρμογής και οι προϋποθέσεις της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών όσον αφορά, αφενός, ορισμένες κατηγορίες εισοδημάτων (άρθρο 4), και, αφετέρου, τις εκ των προτέρων διασυννοιακές αποφάσεις και τις εκ των προτέρων συμφωνίες ενδοομιλικής τιμολόγησης (άρθρο 5), ενώ εναρμονίζονται το πεδίο εφαρμογής και οι προϋποθέσεις της υποχρεωτικής αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών για τις δηλωτές διασυννοιακές ρυθμίσεις (άρθρο 6). Ακολούθως, ρυθμίζονται ζητήματα για την κοινοποίηση του Αναγνωριστικού Κωδικού Υπηρεσίας Ταυτοποίησης (άρθρο 7), το πεδίο εφαρμογής και τις προϋποθέσεις της υποχρεωτικής αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που υποβάλλονται από Δηλούντες Παρόχους Υπηρεσιών Κρυπτοστοιχείων (άρθρο 8), το πεδίο και τις προϋποθέσεις της υποχρεωτικής αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που υποβάλλονται από τη συνιστώσα οντότητα ομίλου ΠΕ μέσω Δήλωσης Πληροφοριών Συμπληρωματικού Φόρου (άρθρο 9), την υποχρέωση παροχής στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ετησίως, στατιστικών στοιχείων σχετικά με τον όγκο των αυτόματων ανταλλαγών (άρθρο 10), καθώς και την υποβολή στοιχείων και την υποχρέωση δήλωσης και κοινοποίησης του Αριθμού Φορολογικού Μητρώου (άρθρο 11). Περαιτέρω, εισάγονται διατάξεις σχετικά με το πρώτο οικονομικό έτος αναφοράς για το οποίο κοινοποιούνται πληροφορίες σε σχέση με τις Δηλώσεις Πληροφοριών Συμπληρωματικού Φόρου για πρώτη φορά (άρθρο 12), το πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων αρχών σχετικά με τις διορθώσεις, τη συμμόρφωση και την επιβολή όσον αφορά στις Δηλώσεις Πληροφοριών Συμπληρωματικού Φόρου (άρθρο 13), τη γνωστοποίηση και τη δυνατότητα αξιοποίησης των κοινοποιούμενων πληροφοριών και των εγγράφων από τις αρμόδιες αρχές (άρθρο 14), και παρέχεται εξουσιοδότηση στον Διοικητή της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.) για τον καθορισμό των ειδικότερων μέτρων σχετικά με την αξιοποίηση της χρήσης των πληροφοριών που αποκτώνται μέσω της υποβολής στοιχείων ή της ανταλλαγής πληροφοριών (άρθρο 15). Προστίθενται, επίσης, περιπτώσεις, ώστε, αφενός, να περιλαμβάνονται και πληροφορίες σε σχέση με τις Δηλώσεις Πληροφοριών Συμπληρωματικού Φόρου στην αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών με τη χρήση του τυποποιημένου μηχανογραφημένου μορφοτύπου και, αφετέρου, να διασφαλισθούν ενιαίες προϋποθέσεις για την εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με την υποχρεωτική αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων αρχών μέσω ηλεκτρονικού τυποποιημένου εντύπου (άρθρο 16). Περαιτέρω, ενσωματώνονται ρυθμίσεις αναφορικά με τη δημιουργία κεντρικού ευρετηρίου για πληροφορίες επί των κρυπτοστοιχείων και τη δυνατότητα επαλήθευσης της ορθότητας του Αριθμού Φορολογικού Μητρώου, που παρέχεται

3

από δηλούσα οντότητα ή φορολογούμενο (άρθρο 17), την αρμόδια αρχή για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της διοικητικής συνεργασίας και των στοιχείων καταπολέμησης της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής (άρθρο 18), καθώς και την προστασία δεδομένων (άρθρο 19). Προσέτι, τροποποιούνται, αφενός, το Παράρτημα Ι «Κανόνες Υποβολής Στοιχείων και Δέουσας Επιμέλειας όσον Αφορά Πληροφορίες επί Χρηματοοικονομικών Λογαριασμών» (άρθρο 20) και, αφετέρου, το Παράρτημα V «Διαδικασίες Δέουσας Επιμέλειας, Απαιτήσεις Υποβολής Στοιχείων, και Άλλοι Κανόνες για Φορείς Εκμετάλλευσης Πλατφόρμας» του ν. 4170/2013 (άρθρο 21), και προστίθενται στον ν. 4170/2013 Παραρτήματα VI (άρθρο 22) και VII (άρθρο 23).

Το Μέρος Β΄ (άρθρα 24-31), υπό τον τίτλο «Λοιπές τροποποιήσεις του ν. 4170/2013, του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας και του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος», αποτελείται από τρία (3) Κεφάλαια (Α΄-Γ΄).

Με το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 24-27), υπό τον τίτλο «Παρεμβάσεις στον ν. 4170/2013», τροποποιούνται, επίσης, διατάξεις του ν. 4170/2013 σχετικά με την εναρμόνιση του αντικειμένου και του πεδίου εφαρμογής του ως προς την εξαίρεση του Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ) και των λοιπών εμμέσων φόρων (άρθρο 24), την παρουσία εξουσιοδοτημένων υπαλλήλων σε διοικητικές υπηρεσίες και τη συμμετοχή τους σε διοικητικές έρευνες, στο πλαίσιο της ανταλλαγής πληροφοριών (άρθρο 25), την έκδοση πράξεων μετά από τη διενέργεια κοινού ελέγχου των αρμόδιων αρχών κράτους μέλους ή των υπαλλήλων του και τις ενδεχόμενες περαιτέρω διαδικασίες (άρθρο 26), και τη γνωστοποίηση πληροφοριών και εγγράφων (άρθρο 27).

Το Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 28-30), υπό τον τίτλο «Παρεμβάσεις στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας και στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος», εισάγει τροποποιήσεις, αφενός, στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν. 5104/2024) σχετικά με τον έλεγχο τήρησης των υποχρεώσεων συμμόρφωσης των Δηλούντων Παρόχων Υπηρεσιών Κρυπτοστοιχείων (άρθρο 28) και την επιβολή κυρώσεων επί των παραβάσεων των ανωτέρω υποχρεώσεων (άρθρο 29), και, αφετέρου στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν. 4172/2013) σχετικά με τη μη έκπτωση του συμπληρωματικού φόρου βάσει του Κανόνα Συμπερίληψης Εισοδήματος (Κ.Σ.Ε.) και του Κανόνα Υποφορολογημένων Κερδών (Κ.Υ.Κ.), και του εγχώριου συμπληρωματικού φόρου του ν. 5100/2024 από τα ακαθάριστα έσοδα των νομικών προσώπων (άρθρο 30).

Με το Κεφάλαιο Γ΄ (άρθρο 31), υπό τον τίτλο «Καταργούμενες διατάξεις Μέρους Β΄», ορίζονται οι καταργούμενες διατάξεις του Μέρους Β΄.

Το Μέρος Γ΄ (άρθρα 32-42), υπό τον τίτλο «Τροποποιήσεις Κώδικα Φορολογίας Περιουσίας, Κώδικα Εμμέσων Φόρων επί των συναλλαγών του πεδίου εφαρμογής του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας και Λοιπών Εμμέσων

4

Φόρων, Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας και Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος», αποτελείται από τέσσερα (4) Κεφάλαια (Α΄-Δ΄).

Με το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 32-34), υπό τον τίτλο «Παρεμβάσεις στον Κώδικα Φορολογίας Περιουσίας», τροποποιούνται διατάξεις του, κυρωθέντος διά του ν. 5219/2025, Κώδικα Φορολογίας Περιουσίας. Ειδικότερα, ορίζεται το Μητρώο Ιδιοκτησίας και Διαχείρισης Ακινήτων ως πηγή πληροφόρησης για κύριες κατοικίες μικρών οικισμών (άρθρο 32), προβλέπεται ότι, για τον υπολογισμό της συνολικής αξίας ακίνητης περιουσίας που λαμβάνεται υπόψη για την προσαύξηση του κυρίου φόρου, δεν θα συνυπολογίζεται η αξία δικαιωμάτων σε ακίνητα που απαλλάσσονται πλήρως ή μερικώς από τον φόρο (άρθρο 33), και εισάγονται μεταβατικές διατάξεις μέχρι την έναρξη της παραγωγικής λειτουργίας του ως άνω Μητρώου (άρθρο 34).

Με το Κεφάλαιο Β΄ (άρθρο 35), υπό τον τίτλο «Παρεμβάσεις στον Κώδικα Εμμέσων Φόρων επί των συναλλαγών του πεδίου εφαρμογής του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας και Λοιπών Εμμέσων Φόρων», θεσπίζεται η απαλλαγή από τα τέλη κυκλοφορίας των χαρακτηρισμένων οχημάτων άμεσης ανάγκης που φέρουν ειδικές συσκευές ηχητικής και φωτεινής προειδοποίησης.

Με το Κεφάλαιο Γ΄ (άρθρα 36-39), υπό τον τίτλο «Παρεμβάσεις στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας», προστίθεται άρθρο 9Α στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας αναφορικά με τις Φορολογικές Δεσμευτικές Απαντήσεις (άρθρο 36), καθορίζονται εκ νέου ορισμένα πρόστιμα για την παράλειψη υποβολής ή την εκπρόθεσμη υποβολή φορολογικών δηλώσεων (άρθρο 37), ορίζεται ότι το προβλεπόμενο πρόστιμο για την παράβαση αποδοχής πληρωμών με μετρητά άνω των πεντακοσίων ευρώ επιβάλλεται για το σύνολο των οικείων συναλλαγών, και όχι μόνο για αυτές για τις οποίες εκδόθηκε σχετικό παραστατικό (άρθρο 38), και εισάγονται εξουσιοδοτικές διατάξεις για τις Φορολογικές Δεσμευτικές Απαντήσεις (άρθρο 39).

Το Κεφάλαιο Δ΄ (άρθρα 40-42), υπό τον τίτλο «Παρεμβάσεις στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος», εισάγει τροποποιήσεις στον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού του ελάχιστου ποσού καθαρού εισοδήματος για ορισμένες κατηγορίες φορολογουμένων (άρθρα 40-41), καθώς και τη φορολογική αντιμετώπιση της καταβολής δεδουλευμένων αποδοχών στους πρώην εργαζομένους των Ναυπηγείων Σκαραμαγκά (άρθρο 42).

Το Μέρος Δ΄ (άρθρα 43-57), υπό τον τίτλο «Μεταφορά της Ανεξάρτητης Αρχής Πιστοληπτικής Αξιολόγησης στη Γενική Γραμματεία Χρηματοπιστωτικού Τομέα και Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους - Δημιουργία Ηλεκτρονικής

Πλατφόρμας Συναλλαγών Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων και άλλες διατάξεις», αποτελείται από πέντε (5) Κεφάλαια (Α΄-Ε΄), καταργεί διατάξεις του ν. 4972/2022 (άρθρα 66-110) σχετικά με την ανωτέρω Αρχή και τροποποιεί ρυθμίσεις του ίδιου νόμου (Μέρος Β΄ «Αξιολόγηση της έναντι του Δημοσίου φερεγγυότητας και πιστοληπτικής ικανότητας φυσικών και νομικών προσώπων - Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής Πιστοληπτικής Αξιολόγησης»). Ως σκοπός των υπό κατάργηση και τροποποίηση διατάξεων είχε τεθεί «η αντιμετώπιση του προβλήματος της ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ φορέων του δημόσιου τομέα και ιδιωτικών φορέων για την πιστοληπτική ικανότητα φυσικών και νομικών προσώπων μέσω της πιστοληπτικής βαθμολόγησής τους (credit scoring) σε σχέση με οφειλές τους προς το Δημόσιο», και ως «απώτερος στόχος (...) η αποτροπή της αύξησης των μη εξυπηρετούμενων και ληξιπρόθεσμων οφειλών προς δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και η πρόληψη της υπερχρέωσης των φυσικών και νομικών προσώπων» (άρθρο 48 παρ. 1 ν. 4972/2022).

Με το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 43-44), υπό τον τίτλο «Σκοπός - Αντικείμενο», ορίζεται ο σκοπός (άρθρο 43) και το αντικείμενο (άρθρο 44) του Μέρους Δ΄.

Το Κεφάλαιο Β΄ (άρθρα 45-48), υπό τον τίτλο «Μεταφορά αρμοδιοτήτων της Ανεξάρτητης Αρχής Πιστοληπτικής Αξιολόγησης», καθορίζει το πλαίσιο μεταφοράς του συνόλου των αρμοδιοτήτων της Ανεξάρτητης Αρχής Πιστοληπτικής Αξιολόγησης στη Γενική Γραμματεία Χρηματοπιστωτικού Τομέα και Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους, με αντίστοιχη κατάργηση της ανωτέρω Αρχής (άρθρο 45), ρυθμίζει τη σύσταση, τη διάρθρωση, τις αρμοδιότητες και τη στελέχωση της Διεύθυνσης Πιστοληπτικής Αξιολόγησης και Αναφορών της Γενικής Διεύθυνσης Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (άρθρο 46), θεσπίζει διατάξεις για την εφαρμογή των ρυθμίσεων του παρόντος (άρθρο 47), με αντίστοιχη τροποποίηση ρυθμίσεων του ν. 4972/2022 (βλ. παρατηρήσεις της έκθεσης της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής επί του ν. 4972/2022, σελ. 14-17), και περιλαμβάνει μεταβατικές διατάξεις σχετικά με την έναρξη λειτουργίας του Συστήματος (άρθρο 48).

Με το Κεφάλαιο Γ΄ (άρθρα 49-50), υπό τον τίτλο «Ηλεκτρονική Πλατφόρμα Συναλλαγών Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων - Τροποποίηση ν. 5072/2023», συνιστάται Ηλεκτρονική Πλατφόρμα Συναλλαγών Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων στη Γενική Γραμματεία Χρηματοπιστωτικού Τομέα και Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 49), και εισάγεται εξουσιοδοτική διάταξη για τον καθορισμό των ζητημάτων λειτουργίας της (άρθρο 50).

Με το Κεφάλαιο Δ΄ (άρθρα 51-54), υπό τον τίτλο «Οργανωτικές Ρυθμίσεις της Γενικής Γραμματείας Χρηματοπιστωτικού Τομέα και Διαχείρισης Ιδιωτι-

6

κού Χρέους - Τροποποίηση ν. 4389/2016», εισάγονται ρυθμίσεις για τη διάρθρωση (άρθρο 51), τους επιχειρησιακούς στόχους και τις αρμοδιότητες των Τμημάτων της Διεύθυνσης Υποστήριξης και Εποπτείας Εργαλείων Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους (άρθρο 52), τον ορισμό προϊσταμένου του Τμήματος Νομικής Υποστήριξης και Συμβουλών της Διεύθυνσης Σχεδιασμού και Υποστήριξης (άρθρο 53), και προβλέπεται ρήτρα περιορισμένης χρονικής ισχύος των ως άνω άρθρων 51-53 του παρόντος νομοσχεδίου (άρθρο 54).

Το Κεφάλαιο Ε' (άρθρα 55-57), υπό τον τίτλο «Εξουσιοδοτικές, τελικές και καταργούμενες διατάξεις Μέρους Δ'», περιλαμβάνει τις εξουσιοδοτικές (άρθρο 55), τις τελικές (άρθρο 56) και τις καταργούμενες διατάξεις του Μέρους Δ' (άρθρο 57).

Το Μέρος Ε' (άρθρα 58-98), υπό τον τίτλο «Λοιπές ρυθμίσεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών», αποτελείται από επτά (7) Κεφάλαια (Α' -Ζ').

Το Κεφάλαιο Α' (άρθρα 58-59), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για την οργάνωση και τη λειτουργία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής», τροποποιεί ρυθμίσεις σχετικά με τις αρμοδιότητες του Πρόεδρου της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (άρθρο 58) και καθορίζει το πλαίσιο σύστασης σε αυτήν Γραφείου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (άρθρο 59).

Το Κεφάλαιο Β' (άρθρα 60-63), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για την Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας», ρυθμίζει ζητήματα σχετικά με την ωρίμανση και τη διενέργεια διαδικασιών για την αξιοποίηση ακινήτων από την Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας Ανώνυμη Εταιρεία (Ε.Ε.Σ.Υ.Π.) (άρθρο 60), την απόδοση σε αυτήν ποσοστού (1%) του τιμήματος που εισπράττει από τις εν λόγω συμβάσεις για την κάλυψη διοικητικών δαπανών και λειτουργικών εξόδων (άρθρο 61), τον προσυμβατικό έλεγχο συμβάσεων του Αναπτυξιακού Προγράμματος Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας με φορέα ωρίμανσης, διενέργειας διαγωνισμού και παρακολούθησης της εκτέλεσης την Ε.Ε.Σ.Υ.Π., και την ανάθεση στο Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας αρμοδιοτήτων διευθύνουσας υπηρεσίας σε συμβάσεις του Αναπτυξιακού Προγράμματος Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας (άρθρο 62), καθώς και τη μεταβίβαση της κυριότητας κοινοτικών κλήρων ευρισκόμενων στον Δήμο Αλεξανδρούπολης, με παραχώρηση δικαιώματος αξιοποίησης στην Ε.Ε.Σ.Υ.Π. (άρθρο 63).

Με το Κεφάλαιο Γ' (άρθρα 64-71), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για τις Εταιρείες Ύδρευσης και Αποχέτευσης», ρυθμίζονται ζητήματα ΦΠΑ που αφορούν την απώλεια νερού (άρθρο 64) και τα τεχνικά έργα με αναθέτουσα αρχή την Εταιρεία Ύδρευσεως και Αποχετεύσεως Πρωτεύουσας Α.Ε. (Ε.ΥΔ.Α.Π. Α.Ε.) ή την Εταιρεία Ύδρευσεως και Αποχετεύσεως Θεσσαλονί-

κης Α.Ε. (Ε.Υ.Α.Θ. Α.Ε.) (άρθρο 65), κεφαλαιοποίησης αφορολόγητου αποθεματικού της Ε.ΥΔ.Α.Π. Α.Ε. (άρθρο 66), υπαγωγής όλων των διαφορών από την εκτέλεση συμβάσεων που αναθέτουν η Ε.ΥΔ.Α.Π. Α.Ε. και η Ε.Υ.Α.Θ. Α.Ε. στη δικαιοδοσία των διοικητικών δικαστηρίων (άρθρο 67), πλήρωσης των θέσεων Γενικών Διευθυντών και Διευθυντών των ως άνω εταιρειών (άρθρο 68), μετάταξης προσωπικού της Ε.ΥΔ.Α.Π. Α.Ε. στην Ε.Υ.Α.Θ. Α.Ε. (άρθρο 69) και το αντίστροφο (άρθρο 70), καθώς και πρόσληψης προσωπικού στις ανωτέρω εταιρείες (άρθρο 71).

Με το Κεφάλαιο Δ´ (άρθρα 72-75), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις Φορολογίας και Εισφορών Πλοίων», αναπροσαρμόζονται οι συντελεστές της ειδικής εισφοράς του ν. 29/1975 (άρθρο 72), καθώς και του φόρου και της εισφοράς των πλοίων πρώτης κατηγορίας του ν. 27/1975 (άρθρο 73), και ρυθμίζονται θέματα απαλλαγών και μειώσεων του φόρου πλοίων δεύτερης κατηγορίας (άρθρο 74), καθώς και απαλλαγών που αφορούν αγαθά που προορίζονται για τον εφοδιασμό πλοίων (άρθρο 75).

Με το Κεφάλαιο Ε´ (άρθρο 76), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για Καρνάγια», αντιμετωπίζονται ζητήματα παραχώρησης χρήσης χώρων επί των οποίων υφίστανται αυθαίρετες κατασκευές που χρησιμοποιούνται από καρνάγια ή ταρσανάδες (άρθρο 76).

Το Κεφάλαιο ΣΤ´ (άρθρα 77-96), υπό τον τίτλο «Λοιπές Διατάξεις», περιλαμβάνει διατάξεις για τον τρόπο εξόφλησης συναλλαγών πώλησης αγαθών ή παροχής υπηρεσιών προς ιδιώτες (άρθρο 77), την παράταση, έως την 31η.12.2026, της εξαίρεσης των παρόχων περιεχομένου επίγειας ψηφιακής τηλεόρασης περιφερειακής εμβέλειας από τον ειδικό φόρο τηλεοπτικών διαφημίσεων (άρθρο 78), την κρατική επιχορήγηση περιφερειακών τηλεοπτικών σταθμών (άρθρο 79), την αναδρομική ρύθμιση του τρόπου φορολόγησης των δικαιούχων του Επενδυτικού Λογαριασμού Κάλυψης Στεγαστικών Παροχών του Ταχυδρομικού Ταμειουτηρίου (άρθρο 80), την αναδρομική εφαρμογή της κατάργησης της υποχρέωσης υποβολής δήλωσης για τις εκπτώσεις λόγω κύκλου εργασιών, για σκοπούς έκπτωσης του αναλογούντος ΦΠΑ (άρθρο 81), τον τρόπο υπολογισμού του ακαθάριστου ισοδύναμου επιχορήγησης σε περιπτώσεις ανάκτησης ενίσχυσης που χορηγήθηκε υπό τη μορφή της επιδότησης επιτοκίου, όταν δεν προσκομίζονται σχετικά στοιχεία από τον λήπτη της ενίσχυσης (άρθρο 82), τη μη συμπερίληψη της ενίσχυσης που χορηγείται στο πλαίσιο του Μέτρου 23 («Έκτακτη προσωρινή στήριξη ρευστότητας στους γεωργούς, που έχουν πληγεί από φυσικές καταστροφές, μετά την 1η Ιανουαρίου 2024») στο ετήσιο συνολικό ποσό επιδοτήσεων κατά την εφαρμογή του άρθρου 48 του Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας, ως προς την υπαγωγή στο ειδικό καθεστώς των αγροτών (άρθρο 83), τον ο-

8

ρισμό της Α.Α.Δ.Ε. ως αρμόδιας αρχής που ενεργεί ως εξουσιοδοτημένος αντιπρόσωπος της Ελλάδας στο πλαίσιο εφαρμογής της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης και του ΟΟΣΑ σχετικά με την αμοιβαία διοικητική συνδρομή σε φορολογικά θέματα (άρθρο 84), την εκούσια εισφορά σε «διεθνείς οντότητες, ιδίως δεξαμενές σκέψης, οποιασδήποτε μορφής», στις οποίες συμμετέχει η Ελλάδα ως μέλος ή παρατηρητής (άρθρο 85), τα όρια δικαιωμάτων ψήφου για την υποβολή υποχρεωτικής δημόσιας πρότασης απόκτησης του συνόλου ή μέρους των κινητών αξιών μίας εταιρείας (άρθρο 86) καθώς και τον τρόπο υπολογισμού των δικαιωμάτων ψήφου για την εξαγορά εταιρείας κατόπιν υποβολής δημόσιας πρότασης (άρθρο 87), την εγγραφή στο σχετικό Δημόσιο Μητρώο ορκωτών ελεγκτών λογιστών που παρέχουν υπηρεσίες προς εποπτικό φορέα για τη διενέργεια ποιοτικών ελέγχων (άρθρο 88) και τη διατήρηση της ιδιότητας ενεργού ορκωτού ελεγκτή λογιστή κατά τον χρόνο άσκησης των ως άνω καθηκόντων (άρθρο 89), την νομιμοποίηση αποζημιώσεων που καταβλήθηκαν, κατά το έτος 2011, προς συνταξιούχους της «Ηλεκτρικοί Σιδηρόδρομοι Αθηνών Πειραιώς Α.Ε.» (άρθρο 90), τη νομιμοποίηση διαγωνισμών για την ανέγερση ιερών ναών και την εκτέλεση εκκλησιαστικών έργων κατά παρέκκλιση των ν. 4182/2013 και του ν. 5259/2025 (άρθρο 91), τα προσόντα για την επιλογή στη θέση του Γενικού Διευθυντή του ν.π.ι.δ. «Επιτροπή Ολυμπίων και Ζαπτείου Κληροδοτήματος» (άρθρο 92), την ανανέωση αποσπάσεων στην Αρχή Καταπολέμησης της Νομιμοποίησης Εσόδων από Εγκληματικές Δραστηριότητες (άρθρο 93), τη μείωση του χρόνου υπηρεσίας για την προαγωγή στον βαθμό του προέδρου, αντιπροέδρου και παρέδρου του ΝΣΚ (άρθρο 94), τη θέσπιση ερμηνευτικής διάταξης ως προς τον χρόνο κατάργησης ορισμένων κρατήσεων υπέρ του Ε.Τ.Α.Α. - Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε. και του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (άρθρο 95), και τον συντελεστή ΦΠΑ ορισμένων υπηρεσιών που παρέχει ο Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε. (άρθρο 96).

Τέλος, το Κεφάλαιο Ζ΄ (άρθρα 97-98) περιλαμβάνει τις εξουσιοδοτικές διατάξεις του Κεφαλαίου Γ΄ (άρθρο 97) και του Κεφαλαίου ΣΤ΄ (άρθρο 98) του Μέρους Ε΄.

Το Μέρος ΣΤ΄ (άρθρα 99-120), υπό τον τίτλο «Διατάξεις Αρμοδιότητας Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, Υπουργείου Εσωτερικών, Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού, Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών και Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης», αποτελείται από οκτώ (8) Κεφάλαια (Α΄-Η΄).

Το Κεφάλαιο Α΄ (άρθρα 99-103), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για την Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία Α.Ε. και άλλες ρυθμίσεις αρμοδιότητας Υπουργείου Εθνικής Άμυνας», τροποποιεί διατάξεις σχετικά με τις προσλήψεις

στην Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία Α.Ε. (Ε.Α.Β. Α.Ε.) και τις θυγατρικές εταιρείες της (άρθρο 99), ορίζει ότι συνδεδεμένα με αυτήν νομικά πρόσωπα, όταν δεν εξυπηρετούν σκοπό δημοσίου συμφέροντος, δεν θεωρούνται δημόσιες επιχειρήσεις ή αναθέτουσες αρχές ή ότι συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις, και δεν εφαρμόζονται γι' αυτές οι κανόνες του δημοσίου λογιστικού, αλλά υπάγονται στον νόμο περί ανωνύμων εταιρειών (άρθρο 100), τροποποιεί το ύψος του επιδόματος ειδικών συνθηκών για τους εργαζομένους στις εγκαταστάσεις της Ε.Α.Β. Α.Ε. (άρθρο 101), ρυθμίζει ζητήματα σχετικά με το κίνητρο παραμονής στην εργασία εργαζομένων και τις καταβολές προς το προσωπικό της Ε.Α.Β. Α.Ε. (άρθρο 102), καθώς και με τον τρόπο διάθεσης των περιουσιακών στοιχείων που αποκτήθηκαν με κεφάλαια εκτός κρατικού προϋπολογισμού, προερχόμενα από εκμεταλλεύσεις εξυπηρέτησης προσωπικού (άρθρο 103).

Με το Κεφάλαιο Β' (άρθρο 104), υπό τον τίτλο «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις για την Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία Α.Ε.», παρέχεται δυνατότητα πρόσληψης στρατιωτικών εν αποστρατεία στην Ε.Α.Β. Α.Ε..

Το Κεφάλαιο Γ' (άρθρο 105), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις αρμοδιότητας Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη», μεταξύ άλλων, διευρύνει τους σκοπούς του Κέντρου Μελετών Ασφαλείας (ΚΕ.ΜΕ.Α.), το καθιστά φορέα πιστοποίησης διαδικασιών, μελετών, σχεδίων και τεχνολογικών συστημάτων για την ασφάλεια φορέων, οργανισμών και επιχειρήσεων του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα και προσόντων φυσικών προσώπων, θεσπίζει τη σύσταση Μητρώου Συνεργατών Πιστοποίησης, και τροποποιεί το πλαίσιο λειτουργίας και τις αρμοδιότητες του Δ.Σ. του Κέντρου.

Το Κεφάλαιο Δ' (106-110), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για το Ελληνικό Κέντρο Εμπειρογνωμοσύνης Διοικητικών Μεταρρυθμίσεων - Reform Greece και για σχολικές κτιριακές υποδομές Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών», θεσπίζει τη μετατροπή της σχέσης εργασίας (από ορισμένου σε αορίστου χρόνου) της θέσης δημοσιογράφου του Ελληνικού Κέντρου Εμπειρογνωμοσύνης Διοικητικών Μεταρρυθμίσεων (άρθρο 106), ρυθμίζει τη διαδικασία πλήρωσης των θέσεων νομικού συμβούλου και δημοσιογράφου του εν λόγω κέντρου (άρθρο 107), και καθορίζει το πλαίσιο στελέχωσης και λειτουργίας του μέχρι την απόκτηση διοικητικής και οικονομικής αυτοτέλειας (άρθρο 108). Θεσπίζεται, επίσης, αρμοδιότητα των Δήμων να εκτελούν, υπό προϋποθέσεις, εργασίες επισκευών και συντηρήσεων σε μισθωμένα ή παραχωρημένα εκπαιδευτήρια και σε δημοτικούς παιδικούς, βρεφικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς (άρθρο 109), και προβλέπεται η δυνατότητα παράτασης μισθώσεων ακινήτων για τη στέγαση σχολικών μονάδων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, παιδικών και

10

βρεφονηπιακών δημοτικών σταθμών, δομών κοινωνικής πρόνοιας, καθώς και αθλητικών εγκαταστάσεων των δήμων, των περιφερειών και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου αυτών (άρθρο 110).

Το Κεφάλαιο Ε΄ (άρθρα 111-116), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για τον Ηλεκτρονικό Εθνικό Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης», θεσπίζει παράταση του χρόνου αναστολής της αύξησης επιτοκίου για οφειλές προς φορείς κοινωνικής ασφάλισης (άρθρο 111), καθορίζει τον αρμόδιο φορέα υποβολής αίτησης απονομής επικουρικής σύνταξης σε περίπτωση διαδοχικού χρόνου ασφάλισης (άρθρο 112), διευρύνει τις περιπτώσεις πρόωρης συνταξιοδότησης λόγω ειδικών παθήσεων (άρθρο 113), παρέχει στο Ταμείο Επικουρικής Κεφαλαιοποιητικής Ασφάλισης (Τ.Ε.Κ.Α.) δυνατότητα να τηρεί τα λειτουργικά του διαθέσιμα και τις εισφορές των ασφαλισμένων στον λογαριασμό ταμειακής διαχείρισης και στο Κοινό Κεφάλαιο της Τράπεζας της Ελλάδος (άρθρο 114), και ρυθμίζει το πλαίσιο χορήγησης ασφαλιστικής ενημερότητας από το Τ.Ε.Κ.Α. (άρθρο 115). Επίσης, καθορίζει τις προϋποθέσεις συμψηφισμού ποσού που έχει διατεθεί ή διατίθεται από τον μισθωτή ακινήτων του e-ΕΦΚΑ για την πραγματοποίηση επενδυτικού προγράμματος ή σχεδίου (που δεν προβλέπεται ή συμφωνείται ή αξίας μεγαλύτερης της προβλεπόμενης ως υποχρεωτικής επένδυσης του μισθωτή και συντελεί στην επαύξηση της αξίας του μίσθιου ακινήτου) με το μέρος των καταβλητέων μισθωμάτων ή του ανταλλάγματος που υπολογίζεται σε ποσοστό επί του ετήσιου κύκλου των εργασιών της επιχείρησης (άρθρο 116).

Με το Κεφάλαιο ΣΤ΄ (άρθρα 117-118), υπό τον τίτλο «Ρυθμίσεις για [τα] Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και τις Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης αρμοδιότητας Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού», ρυθμίζεται η δημιουργία πληροφοριακού συστήματος στατιστικών στοιχείων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (άρθρο 117) και παρατείνεται, έως την 31η.12.2027, το χρονικό όριο για τη συμμετοχή των αποφοίτων ειδικοτήτων Σχολών Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης σε εξετάσεις πιστοποίησης επαγγελματικής κατάρτισης (άρθρο 118).

Με το Κεφάλαιο Ζ΄ (άρθρο 119), υπό τον τίτλο «Λοιπές διατάξεις», τροποποιείται η παράγραφος 7 του άρθρου 120 του ν. 5290/2026.

Με το Κεφάλαιο Η΄ (άρθρο 120), υπό τον τίτλο «Καταργούμενες διατάξεις Μέρους ΣΤ΄», ορίζονται οι καταργούμενες διατάξεις του Μέρους ΣΤ΄.

Τέλος, με το Μέρος Ζ΄ (άρθρο 121) ορίζεται η έναρξη ισχύος του νόμου.

Β. Η Οδηγία 2011/16/ΕΕ θεσπίσθηκε με σκοπό την ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών, την αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής και τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. Παράλληλα, αντικατέστησε το προγενέστερο καθεστώς συνεργασίας που προβλεπόταν από την Οδηγία 77/799/ΕΟΚ, εισάγοντας ένα ευρύτερο και πιο οργανωμένο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών.

Το θεσμικό πλαίσιο έχει τροποποιηθεί συστηματικά μέσω διαδοχικών Οδηγιών για τη Διοικητική Συνεργασία (ΟΔΣ) στον τομέα της φορολογίας, προκειμένου να ενσωματώσει διεθνή πρότυπα, όπως το CRS και το CARF, και να καλύψει νέα τεχνολογικά δεδομένα. Ειδικότερα, οι διαδοχικές τροποποιήσεις (ΟΔΣ2 - ΟΔΣ9) διεύρυναν το πεδίο εφαρμογής από την απλή ανταλλαγή πληροφοριών για εισοδήματα από μισθούς και συντάξεις, και από ακίνητα σε ένα πλήρες σύστημα αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών που καλύπτει χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς, φορολογικές αποφάσεις (tax rulings), υποβολή εκθέσεων ανά χώρα από πολυεθνικούς ομίλους επιχειρήσεων, μητρώα πραγματικών δικαιούχων, υποχρεώσεις αναφοράς για διασυνοριακές συμφωνίες ή δομές, ψηφιακές πλατφόρμες, κρυπτοστοιχεία και πληροφορίες σχετικές με την ελάχιστη αποτελεσματική φορολόγηση (Pillar Two). Η εξέλιξη αυτή αντανάκλα την ευρωπαϊκή στρατηγική για την καταπολέμηση της φοροαποφυγής, της φοροδιαφυγής και του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού, καθώς και την ανάγκη εναρμόνισης με διεθνή πρότυπα (OECD CRS, CARF, BEPS).

Η Οδηγία 2011/16/ΕΕ και οι τροποποιήσεις της αποτελούν το βασικό ενωσιακό εργαλείο για τη διοικητική συνεργασία στον τομέα της άμεσης φορολογίας. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η ΟΔΣ αποτελεί «εναρμονισμένο πλαίσιο για την αμοιβαία συνδρομή και την ασφαλή ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των φορολογικών αρχών των κρατών μελών». Η πλέον πρόσφατη δεύτερη πολυετής (2018-2023) αξιολόγηση της Επιτροπής (2025) επιβεβαιώνει ότι η ΟΔΣ λειτουργεί «αποτελεσματικά και αποδοτικά», «είναι σε μεγάλο βαθμό συνεκτική, έχει προστιθέμενη αξία σε σύγκριση με τις εθνικές και διεθνείς εναλλακτικές λύσεις, και παραμένει πολύ σημαντική για την επίτευξη των στόχων της», καθώς «παρέχει ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο το οποίο έχει διευκολύνει την ανταλλαγή σημαντικών όγκων πληροφοριών που συνδυάζονται και χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο από τις φορολογικές αρχές (τόσο για την εκτίμηση κινδύνου όσο και για σκοπούς ελέγχου), και έχει προωθήσει την οικειοθελή συμμόρφωση των φορολογουμένων» (eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52025DC0695).

12

Η ελληνική έννομη τάξη ενσωμάτωσε αρχικά την Οδηγία 2011/16/ΕΕ με τον ν. 4170/2013, ο οποίος, με τις διαδοχικές τροποποιήσεις του, αποτέλεσε το κύριο νομοθέτημα εφαρμογής του ενωσιακού πλαισίου διοικητικής συνεργασίας στον φορολογικό τομέα.

Η Οδηγία 2011/16/ΕΕ καθιέρωσε τρεις βασικές μορφές διοικητικής συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών: α) την ανταλλαγή πληροφοριών κατόπιν αιτήματος, β) την αυθόρμητη ανταλλαγή πληροφοριών, και γ) την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών. Παράλληλα, θεσμοθέτησε διαδικασίες διοικητικών ερευνών, κοινοποίησης εγγράφων και συμμετοχής αλλοδαπών φορολογικών αρχών σε ελέγχους άλλου κράτους μέλους. Σκοπός της Οδηγίας ήταν η ενίσχυση της διαφάνειας και η αποτελεσματικότερη είσπραξη φόρων μέσω της διασυνοριακής συνεργασίας.

Η πρώτη ουσιαστική τροποποίηση πραγματοποιήθηκε με την Οδηγία 2014/107/ΕΕ του Συμβουλίου της 9ης Δεκεμβρίου 2014 (ΟΔΣ2), η οποία εισήγαγε την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών χρηματοοικονομικών λογαριασμών μεταξύ των κρατών μελών σύμφωνα με το διεθνές πρότυπο CRS του Ο.Ο.Σ.Α. και ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον ν. 4378/2016.

Με την Οδηγία (ΕΕ) 2015/2376 (ΟΔΣ3) του Συμβουλίου της 8ης Δεκεμβρίου 2015 θεσπίσθηκε η αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με διασυνοριακές φορολογικές αποφάσεις (tax rulings) και συμφωνίες προέγκρισης ενδοομιλικών τιμολογήσεων (Advance Pricing Agreements - APAs), ενώ με την Οδηγία (ΕΕ) 2016/881 του Συμβουλίου της 25ης Μαΐου 2016 (ΟΔΣ4) εισήχθη η υποχρέωση υποβολής και ανταλλαγής εκθέσεων ανά χώρα (Country-by-Country Reporting - CbCR) για πολυεθνικούς ομίλους επιχειρήσεων. Στόχος ήταν η ενίσχυση της διαφάνειας ως προς την κατανομή των κερδών και της φορολογικής επιβάρυνσης των πολυεθνικών επιχειρήσεων. Οι ως άνω Οδηγίες ενσωματώθηκαν με τους ν. 4474/2017 και ν. 4484/2017, αντίστοιχως.

Ακολούθως, η Οδηγία (ΕΕ) 2016/2258 του Συμβουλίου της 6ης Δεκεμβρίου 2016 (ΟΔΣ5) παρέσχε στις φορολογικές αρχές πρόσβαση σε πληροφορίες, οι οποίες συλλέγονται στο πλαίσιο της νομοθεσίας για την πρόληψη της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες. Η ενσωμάτωσή της στην ελληνική έννομη τάξη πραγματοποιήθηκε με τον ν. 4569/2018.

Η Οδηγία (ΕΕ) 2018/822 του Συμβουλίου της 25ης Μαΐου 2018 (ΟΔΣ6) εισήγαγε την υποχρέωση γνωστοποίησης διασυνοριακών φορολογικών ρυθμίσεων (συμφωνιών ή δομών), οι οποίες παρουσιάζουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά ενδεχόμενου επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού. Η εν λόγω Ο-

δηγία ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με τον ν. 4714/2020.

Με την Οδηγία (ΕΕ) 2021/514 του Συμβουλίου της 22ας Μαρτίου 2021 (ΟΔΣ7), η οποία ενσωματώθηκε με τον ν. 5047/2023, επεκτάθηκε η διοικητική συνεργασία στις ψηφιακές πλατφόρμες, επιβάλλοντας στους φορείς εκμετάλλευσης πλατφορμών την υποχρέωση συλλογής και διαβίβασης πληροφοριών σχετικά με τα εισοδήματα των πωλητών και των παρόχων υπηρεσιών.

Η Οδηγία (ΕΕ) 2023/2226 του Συμβουλίου της 17ης Οκτωβρίου 2023 (ΟΔΣ8) επεκτείνει το πεδίο της διοικητικής συνεργασίας στα κρυπτοστοιχεία και στους παρόχους υπηρεσιών κρυπτονομισμάτων, θεσπίζοντας νέες υποχρεώσεις υποβολής και ανταλλαγής πληροφοριών. Επισημαίνεται ότι οι ρυθμίσεις της ως άνω Οδηγίας ενσωματώνουν στο ενωσιακό δίκαιο την Πολυμερή Συμφωνία Αρμόδιων Αρχών για την Αυτόματη Ανταλλαγή Πληροφοριών σύμφωνα με το Πλαίσιο Αναφοράς Κρυπτοστοιχείων του Ο.Ο.Σ.Α., η οποία υπεγράφη από την Ελληνική Δημοκρατία μέσω σχετικής δήλωσης στις 19.11.2024 και κυρώθηκε με τον ν. 5273/2026. Συνεπώς, η ως άνω Πολυμερής Συμφωνία και οι διατάξεις εφαρμογής του ν. 5273/2026 θα διέπουν την ανταλλαγή πληροφοριών για κρυπτοστοιχεία με κράτη εκτός Ε.Ε., ενώ οι ρυθμίσεις της Οδηγίας, όπως ενσωματώνονται με το Μέρος Α' του παρόντος, θα εφαρμόζονται για την ανταλλαγή πληροφοριών με κράτη μέλη της Ε.Ε.

Η πλέον πρόσφατη τροποποίηση αφορά την Οδηγία (ΕΕ) 2025/872 του Συμβουλίου της 14ης Απριλίου 2025 (ΟΔΣ9), η οποία συνδέεται με την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικών με την εφαρμογή των κανόνων του παγκόσμιου ελάχιστου φόρου για πολυεθνικούς ομίλους επιχειρήσεων.

Έτσι, η Οδηγία 2011/16/ΕΕ εξελίχθηκε σταδιακά σε ένα εκτεταμένο και πολυεπίπεδο σύστημα διοικητικής συνεργασίας στον τομέα της φορολογίας, δοθέντος του ότι μέσω των διαδοχικών τροποποιήσεων διευρύνθηκε σημαντικά το πεδίο ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών, καλύπτοντας, μεταξύ άλλων, χρηματοοικονομικούς λογαριασμούς, φορολογικές αποφάσεις, πολυεθνικούς ομίλους, διασυνοριακές ρυθμίσεις, ψηφιακές πλατφόρμες και κρυπτοστοιχεία. Η Ελλάδα ακολούθησε την ενωσιακή εξέλιξη μέσω διαδοχικών νομοθετικών παρεμβάσεων, με βασικό άξονα τον ν. 4170/2013 και τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις του, ενώ ήδη με το υπό εξέταση νομοσχέδιο ενσωματώνονται οι ρυθμίσεις των Οδηγιών (ΕΕ) 2023/2226 (ΟΔΣ8) και (ΕΕ) 2025/872 (ΟΔΣ9).

II. Παρατηρήσεις επί του Πίνακα Περιεχομένων και των τίτλων των επί μέρους Μερών, Κεφαλαίων και άρθρων

α. Ο τίτλος του άρθρου 4 πρέπει να συμπληρωθεί και να αναδιατυπωθεί σε «Διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής και των προϋποθέσεων της αυτόματης ανταλλαγής πληροφοριών - Εξουσιοδοτική διάταξη - Τροποποίηση παρ. 1 και 2 και αντικατάσταση παρ. 3 και περ. β) παρ. 5 άρθρου 9 ν. 4170/2013 (περ. α), β) και γ) παρ. 2 άρθρου 1 της Οδηγίας (ΕΕ) 2023/2226 και παρ. 2 άρθρου 1 της Οδηγίας (ΕΕ) 2025/872)», τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, δοθέντος του ότι η, μεταξύ άλλων, αντικατάσταση της παρ. 3 και της περ. β) της παρ. 5 του άρθρου 9 του ν. 4170/2013 αφορά στην ενσωμάτωση των περ. β) και γ), αντιστοίχως, της παρ. 2 του άρθρου 1 της Οδηγίας (ΕΕ) 2023/2226.

β. Στον τίτλο του Μέρους Δ΄ «Μεταφορά της Ανεξάρτητης Αρχής Πιστοληπτικής Αξιολόγησης στη Γενική Γραμματεία Χρηματοπιστωτικού Τομέα και Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους - Δημιουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας συναλλαγών μη εξυπηρετούμενων δανείων και άλλες διατάξεις», τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, θα ήταν, ενδεχομένως, ενδεδειγμένο, για νομοτεχνικούς λόγους, μετά τη λέξη «Μεταφορά» να τεθεί η φράση «των αρμοδιοτήτων».

γ. Ο τίτλος του άρθρου 53, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, πρέπει να αναδιατυπωθεί ως «Ορισμός προϊσταμένου Τμήματος Νομικής Υποστήριξης και Συμβουλών της Διεύθυνσης Σχεδιασμού και Υποστήριξης - Προσθήκη παρ. 3 στο άρθρο 91 του ν. 4389/2016», δοθέντος ότι, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 83 του ν. 4389/2016, η ορθή ονομασία είναι «Διεύθυνση Σχεδιασμού και Υποστήριξης», αντί της αναγραφόμενης «Διεύθυνσης Σχεδιασμού και Ανάπτυξης».

δ. Ομοίως, ο τίτλος του άρθρου 54, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, πρέπει να αναδιατυπωθεί ως «Ρυθμίσεις για τη Διεύθυνση Υποστήριξης και Εποπτείας Εργαλείων Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους και τη Διεύθυνση Σχεδιασμού και Υποστήριξης - Ρήτρα περιορισμένης χρονικής ισχύος».

ε. Στον τίτλο του Κεφαλαίου Δ΄ του Μέρους ΣΤ΄, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, η λέξη «Κτηριακές» πρέπει να γραφεί ως «Κτηριακές».

στ. Ο τίτλος του άρθρου 108, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως «Διεύρυνση δυνατοτήτων στελέχωσης Ελληνικού Κέντρου Εμπειρογνωμοσύνης Διοικητικών Μεταρρυθμίσεων - Μεταβατική διοικητική και οικονομική υποστήριξη του Ελληνικού Κέντρου Εμπειρογνωμοσύνης Διοικητι-

κών Μεταρρυθμίσεων - Reform Greece - Μεταβατική ρύθμιση για τη συγκρότηση της Τριμελούς Επιτροπής Αξιολόγησης και την εισήγηση για την πλήρωση θέσεων προσωπικού - Προσθήκη παρ. 4, 5 και 6 στο άρθρο 90 και τροποποίηση παρ. 1, αντικατάσταση παρ. 5 και προσθήκη παρ. 7 στο άρθρο 91 του ν. 5225/2025», δοθέντος του ότι διά του άρθρου 108, μεταξύ άλλων, προστίθεται στο άρθρο 90 του ν. 5225/2025, πλέον των παραγράφων 4 και 5, και παράγραφος 6.

ζ. Στον τίτλο του άρθρου 109, τόσο στον Πίνακα Περιεχομένων, όσο και στο κυρίως σώμα του νομοσχεδίου, η λέξη «κτίρια» πρέπει να γραφεί ως «κτήρια».

III. Παρατηρήσεις επί των άρθρων

1. Επί του άρθρου 4

α. Στο στοιχείο (ν) του δεύτερου εδαφίου της υποπερίπτωσης β) της περίπτωσης β) της υπό τροποποίηση παραγράφου 1 του άρθρου 9 του ν. 4170/2013, θα μπορούσε, για λόγους σαφήνειας και πληρότητας, μετά τη λέξη «Παραρτήματα», να προστεθεί η αναφορά «I και II».

β. Στην παράγραφο 4 του παρόντος και, συγκεκριμένα, στο πρώτο εδάφιο της υπό τροποποίηση περίπτωσης β) της παραγράφου 5 του ως άνω άρθρου 9 του ν.4170/2013, η εσφαλμένη διπλή αναφορά «Μη Δηλούντων Χρηματοπιστωτικών Λογαριασμών και των Εξαιρούμενων Λογαριασμών» πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως «Μη Δηλούντων Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων και των Εξαιρούμενων Λογαριασμών» σε αμφοτέρα τα σημεία στα οποία αυτή αναφέρεται, σύμφωνα και με τα οριζόμενα στην περίπτωση γ) της παραγράφου 2 του άρθρου 1 της υπό ενσωμάτωση Οδηγίας (ΕΕ) 2023/2226.

2. Επί των άρθρων 5 και 17

Παρατηρείται ότι, ενώ στα άρθρα 4, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 18, 19, 20, 21, 22 του νομοσχεδίου γίνεται αναφορά σε «αρμόδια αρχή της παρ. 1 του άρθρου 5», στα άρθρα 5 και 17 γίνεται αναφορά σε «αρμόδια κατ' ανάθεση αρχή της παρ. 1 του άρθρου 5», χωρίς να είναι σαφές γιατί στα άρθρα αυτά χρησιμοποιείται ο όρος «κατ' ανάθεση».

3. Επί των άρθρων 10 και 37

Στο άρθρο 10, διά του οποίου τροποποιείται το άρθρο 9B του ν. 4170/2013, και στην παράγραφο 9 του άρθρου 37 χρησιμοποιείται ο όρος «φορολογική διοίκηση», χωρίς να τίθεται το πρώτο γράμμα κάθε λέξης με κεφαλαίους χαρακτήρες. Για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας, δεδομένου ότι πρόκειται

16

για όρο με συγκεκριμένο νομοθετικό ορισμό [βλ. περ. στ) του άρθρου 3 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν. 5104/2024)], αλλά και για λόγους ομοιομορφίας, δεδομένου ότι σε άλλα σημεία του νομοσχεδίου χρησιμοποιείται ο όρος με κεφαλαίο το πρώτο γράμμα, σκόπιμο είναι να γίνεται αναφορά σε «Φορολογική Διοίκηση».

4. Επί του άρθρου 13

Στην παράγραφο 2 του προστιθέμενου διά του παρόντος άρθρου 10Α στον ν. 4170/2013, η αναφορά «εγκατεστημένη στη δικαιοδοσία της Ελλάδας» θα ήταν πιο δόκιμο να αναδιατυπωθεί ως «εγκατεστημένη στην Ελλάδα».

Περαιτέρω, στην ίδια παράγραφο ορίζεται ότι η αρμόδια αρχή της παραγράφου 1 του άρθρου 5 του ν. 4170/2013, δηλαδή η Α.Α.Δ.Ε., εφόσον λάβει σχετική ενημέρωση από αρμόδια αρχή άλλου κράτους μέλους, «λαμβάνει, χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση, κατάλληλα μέτρα, ώστε να της παρασχεθεί διορθωτική Δήλωση Πληροφοριών Συμπληρωματικού Φόρου από την οικεία τελική μητρική οντότητα ή ορισθείσα υποβάλλουσα οντότητα» που είναι εγκατεστημένη στην Ελλάδα. Εν προκειμένω, είναι ασαφές ποια μπορεί να είναι τα «κατάλληλα μέτρα» που μπορεί να ληφθούν ώστε να «παρασχεθεί διορθωτική Δήλωση Πληροφοριών Συμπληρωματικού Φόρου».

Επίσης, στις παραγράφους 3 και 4 του ως άνω άρθρου 10Α, οι αναφορές «θα έπρεπε να υποβαλλόταν» και «θα υποβαλλόταν», αντίστοιχα, θα ήταν πιο δόκιμο να αναδιατυπωθούν ως «έπρεπε να υποβληθεί», σύμφωνα και με την αντίστοιχη διατύπωση της παραγράφου 5 του άρθρου 1 της υπό ενσωμάτωση Οδηγίας (ΕΕ) 2025/872.

5. Επί του άρθρου 16

Στην παράγραφο 2 του παρόντος και, συγκεκριμένα, στο εισαγωγικό εδάφιο της υπό τροποποίηση παραγράφου 6 του άρθρου 20 του ν. 4170/2013, πρέπει να προστεθεί νέα υποπερ. «βγ) η λέξη «άμεσα» διαγράφεται», καθόσον παρατηρείται ότι, κατ' αντιπαραβολή προς την ισχύουσα διάταξη, με την ενσωμάτωση της αντίστοιχης διάταξης της παραγράφου 9 του άρθρου 1 της Οδηγίας (ΕΕ) 2023/2226 η λέξη «άμεσα», μετά από την αναφορά «που συνδέονται» στο δεύτερο εδάφιο της υπό τροποποίηση ως άνω παραγράφου, απαλείφεται. Συνακόλουθα, η υφιστάμενη υποπερ. «βγ) οι λέξεις "άρθρων 9Α και 9 ΑΒ" αντικαθίστανται από τις λέξεις "άρθρων 9Α, 9ΑΒ και 9ΑΔ"» πρέπει να αναριθμηθεί σε υποπερ. βδ).

6. Επί του άρθρου 20

Στο εισαγωγικό εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 20, διά της οποίας τροποποιείται το Τμήμα Ι του Παραρτήματος Ι του ν. 4170/2013, περί γενικών απαιτήσεων υποβολής στοιχείων, η προτεινόμενη υπό γ) τροποποίηση, σύμφωνα με την οποία στην παράγραφο 2 της Ενότητας Ε΄ οι λέξεις «τις διατάξεις του ν. 3691/2008» αντικαθίστανται από τις λέξεις «του ν.4557/2018», παρίσταται άνευ αντικειμένου, δοθέντος ότι από τις παρατιθέμενες διατάξεις της Ενότητας Ε΄ του Τμήματος Ι δεν προκύπτει τέτοια τροποποίηση. Επομένως, η ως άνω προτεινόμενη υπό γ) τροποποίηση πρέπει να απαλειφθεί, και η περ. δ) που ακολουθεί να αναριθμηθεί σε περ. γ).

Αντιθέτως, παρατηρείται ότι σχετική τροποποίηση επέρχεται διά της παραγράφου 4 του άρθρου 20 του νομοσχεδίου, με την οποία τροποποιείται το Τμήμα VIII του Παραρτήματος Ι του ν. 4170/2013, περί ορισμών, και ειδικότερα στην παράγραφο 2 της Ενότητας Ε΄ του εν λόγω Παραρτήματος, όπου η αναφορά «τις διατάξεις του ν. 3691/2008» αντικαθίσταται όντως από τις λέξεις «τον ν. 4557/2018». Επομένως, η τροποποίηση αυτή πρέπει να συμπληρωθεί ορθά στην περίπτωση ε) του εισαγωγικού εδαφίου της ως άνω παραγράφου 4.

7. Επί των άρθρων 20, 52 και 108

Η λέξη «δια», όπου απαντά στα άρθρα αυτά, πρέπει να τονισθεί και να γραφεί ως «διά», γιατί πρόκειται περί δισύλλαβης λέξης, της οποίας κάθε συλλαβή προφέρεται διακεκριμένως.

8. Επί του άρθρου 23

α. Στον αριθμό 1 της περίπτωσης α) της υποπαραγράφου 3.2.1.2. του Τμήματος IV, στο προστιθέμενο διά του παρόντος Παράρτημα VII στο Κεφάλαιο Η΄ του Μέρους Πρώτου του ν.4170/2013, η λέξη «δικαιοδοσίας» πρέπει να τεθεί στην αιτιατική πτώση ως εξής: «δικαιοδοσία».

β. Στον αριθμό 1 της υποπαραγράφου 3.4.3. του ως άνω Τμήματος IV, η εκ παραδρομής αναφορά «Δικαιοδοσίες με Κανόνα Υπερφορολογημένων Κερδών - Κ.Υ.Κ.» πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως εξής: «Δικαιοδοσίες με Κανόνα Υποφορολογημένων Κερδών - Κ.Υ.Κ.».

9. Επί του άρθρου 36

Με τη διάταξη αυτή προστίθεται νέο άρθρο 9Α στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (ν. 5104/2024), και εισάγεται στη χώρα μας ο θεσμός των «Φορολογικών Δεσμευτικών Απαντήσεων» (Φ.Δ.Α.) (advance tax rulings).

α. Κατά τα αναφερόμενα στην αιτιολογική έκθεση, η Φ.Δ.Α. συνιστά «ουσιαστικά (...) μια μη εκτελεστή πράξη (για εγκύκλιο, ουσιαστικά, της Φορολογικής Διοίκησης απευθυνόμενη σε συγκεκριμένο φορολογούμενο που υπέβαλε το αίτημα). Με αυτήν περιγράφεται η θέση της Φορολογικής Διοίκησης ως προς την ερμηνεία και εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας σε σχέση με πραγματικά περιστατικά τα οποία δεν έχουν λάβει ακόμα χώρα (...). Με την αξιολογούμενη ρύθμιση οι εκ των προτέρων φορολογικές απαντήσεις προβλέπονται ως δεσμευτικές για τη Φορολογική Διοίκηση (όπως προβλέπεται και για τις εγκυκλίους, με βάση το ισχύον άρθρο 9 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας) αλλά δεν είναι δεσμευτικές για τον φορολογούμενο. Με βάση τα παραπάνω (μη εκτελεστός χαρακτήρας, μη δεσμευτικός για τον φορολογούμενο) οι φορολογικές απαντήσεις δεν μπορούν να προσβληθούν από τον φορολογούμενο είτε με διοικητική προσφυγή ή με οποιοδήποτε ένδικο βοήθημα (ακριβώς όπως και οι γενικές εγκυκλίαι)». Ως προς το ζήτημα της εξομίωσης των Φ.Δ.Α. με εγκυκλίους και της μη δυνατότητας δικαστικής αμφισβήτησής τους, επισημαίνεται, πάντως, ότι, κατά τη νομολογία του ΣτΕ, εγκυκλίαι διά των οποίων εισάγεται μη σύννομη ερμηνεία φορολογικών διατάξεων (ψευδοερμηνευτικές εγκυκλίαι) έχουν κανονιστικό χαρακτήρα και ακυρώνονται για λόγους ασφάλειας δικαίου λόγω μη νόμιμης δημοσίευσης (βλ. ΣτΕ 3319/2015, 866/2014, 4229/2011, 909/2011).

β. Με την παράγραφο 2 ορίζεται ότι «[μ]ε τη Φ.Δ.Α. η Φορολογική Διοίκηση προβαίνει σε εκ των προτέρων ερμηνεία της ισχύουσας νομοθεσίας επί φορολογικών και τελωνειακών ζητημάτων που ανακύπτουν με βάση συγκεκριμένα και επαρκώς καθορισμένα από τον αιτούντα περιστατικά, τα οποία δεν έχουν ακόμα πραγματοποιηθεί». Λαμβανομένου υπόψη ότι τα (πραγματικά) περιστατικά δεν πραγματοποιούνται, ενδεχομένως, θα ήταν προτιμότερο, το ρήμα «πραγματοποιηθεί», να αντικατασταθεί από τις λέξεις «λάβει χώρα».

γ. Με την παράγραφο 3 ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι από το πεδίο εφαρμογής της Φ.Δ.Α. εξαιρούνται ζητήματα που σχετίζονται με υποθέσεις του αιτούντος και για τα οποία, κατά τον χρόνο υποβολής της αίτησης Φ.Δ.Α., έχει ασκηθεί ενδικοφανής προσφυγή ενώπιον της Διεύθυνσης Επίλυσης Διαφορών της Α.Α.Δ.Ε. ή οποιοδήποτε ένδικο βοήθημα». Παρατηρείται ότι η ως άνω ρύθμιση, ενδεχομένως, παρίσταται περιττή ενόψει της παραγράφου 2, κατά την οποία η Φ.Δ.Α. αφορά σχεδιαζόμενες πράξεις ή συναλλαγές, οι οποίες δεν έχουν λάβει χώρα κατά τον χρόνο έκδοσης της Φ.Δ.Α. Πέραν αυτού, προβληματισμός δημιουργείται ως προς τι θα ισχύει αν η Φ.Δ.Α. αφορά ζήτημα ερμηνείας το οποίο εκκρεμεί ενώπιον της Διεύθυνσης Επίλυσης Διαφορών ή των διοικητικών δικαστηρίων μετά από προσφυγή άλλου φορολο-

γουμενίου.

δ. Με την παράγραφο 4 ορίζεται ότι, «[ε]φόσον η Φορολογική Διοίκηση προβεί στην έκδοση Φ.Δ.Α., αυτή εκδίδεται εντός προθεσμίας εκατόν πενήντα (150) ημερών από την παραλαβή της πλήρους αίτησης, των δικαιολογητικών και την καταβολή του συνολικού παραβόλου, σύμφωνα με την παρ. [7], άλλως ο αιτών ενημερώνεται εγγράφως για την απόρριψη της αίτησης εντός της ίδιας προθεσμίας». Περαιτέρω, με την παράγραφο 7 ορίζεται ότι «[γ]ια το παραδεκτό υποβολής της αίτησης καταβάλλεται το ελάχιστο παράβολο των τριών χιλιάδων πεντακοσίων (3.500) ευρώ. Το ύψος του συνολικού παραβόλου ορίζεται σε ποσό από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ έως πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ», με κριτήριο την πολυπλοκότητα του ερμηνευτικού ζητήματος, τη σώρευση ζητημάτων, τη νομική μορφή και το μέγεθος της επιχείρησης του αιτούντος, καθώς και την τυχόν υποβολή αιτήματος επίσπευσης εκ μέρους του αιτούντος.

Ως προς την παράγραφο 4 και δοθέντος ότι οι προθεσμίες για τη Διοίκηση είναι, καταρχήν, ενδεικτικές (βλ. άρθρο 10 παρ. 5 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας), επισημαίνεται ότι η μη έκδοση απόφασης εντός 150 ημερών δεν συνεπάγεται την απόρριψη της αίτησης, και ότι η Φορολογική Διοίκηση δύναται νομίμως να εκδώσει Φ.Δ.Α. και μετά την πάροδο της ως άνω προθεσμίας.

Περαιτέρω, παρατηρείται ότι, σε αντίθεση με την παράγραφο 4, η οποία θέτει συγκεκριμένη προθεσμία για την έκδοση της Φ.Δ.Α. μετά την καταβολή του συνολικού ποσού του παραβόλου, η παράγραφος 7 δεν θέτει προθεσμία στη Φορολογική Διοίκηση για τον προσδιορισμό του ακριβούς ύψους του συνολικού παραβόλου, με αποτέλεσμα η έκδοση Φ.Δ.Α. να είναι ουσιαστικά απρόθεσμη μετά την υποβολή της αίτησης του φορολογουμένου. Για λόγους χρηστής διοίκησης, πρέπει να οριστεί, προφανώς σύντομη, προθεσμία εντός της οποίας η Φορολογική Διοίκηση οφείλει να προσδιορίσει το ποσό του συνολικού παραβόλου.

ε. Με την παράγραφο 5 ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι η «Φ.Δ.Α. ισχύει για όσο χρονικό διάστημα (...) δεν υπάρχει διαφορετική ερμηνεία από ανώτατο δικαστήριο ως προς το εφαρμοστέο νομοθετικό πλαίσιο». Εν προκειμένω, η αρχή της νομιμότητας του φόρου, η οποία θα επέτασσε την αναδρομική εφαρμογή της ερμηνείας που δόθηκε από ανώτατο δικαστήριο, κάμπτεται ενόψει της εφαρμογής των αρχών της χρηστής διοίκησης και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης, οι οποίες πρέπει να τηρούνται με ιδιαίτερη αυστηρότητα, όταν πρόκειται για ζητήματα που μπορούν να έχουν σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις στους ενδιαφερομένους (πρβλ. ΣτΕ 2833/2021 Ολομ., 172/2018, 1738/2017 Ολομ.).

20

Προβληματισμός πάντως γεννάται, λόγω και της σπουδαιότητας του ζητήματος για τον φορολογούμενο για τον οποίον εκδόθηκε η Φ.Δ.Α., αλλά και για την προστασία του κύρους του θεσμού των Φ.Δ.Α., ως προς τον τρόπο διάγνωσης ότι εκδοθείσα απόφαση ανώτατου δικαστηρίου περιλαμβάνει ερμηνεία διαφορετική από αυτή που έχει δοθεί με Φ.Δ.Α., όπως και ως προς τον ακριβή χρόνο παύσης ισχύος της Φ.Δ.Α., ζητήματα τα οποία, ενδεχομένως, θα επέβαλαν η ισχύς της Φ.Δ.Α. να παύει μόνο μετά από σχετική ενημέρωση του φορολογουμένου από την αρμόδια υπηρεσία της Φορολογικής Διοίκησης.

στ. Με την παράγραφο 6 ορίζεται, κατ' αντιστοιχία του άρθρου 9 παρ. 5 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, ότι «[α]ν ο φορολογούμενος ακολούθησε Φ.Δ.Α. σε ισχύ αναφορικά με τη φορολογική του υποχρέωση, η δήλωσή του δεν θεωρείται ανακριβής ή δεν θεωρείται ότι παρέλειψε να υποβάλει δήλωση κατά περίπτωση». Παρατηρείται ότι, κατ' αντιστοιχία προς το άρθρο 9 παρ. 3 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, θα μπορούσε να ορίζεται ότι, σε κάθε περίπτωση, η Φ.Δ.Α. δεν είναι δεσμευτική για τον φορολογούμενο, ο οποίος ζήτησε την έκδοσή της.

Εξ άλλου, ενόψει και της ρύθμισης της παραγράφου 9, κατά την οποία, αντίστοιχα προς τις εγκυκλίους (βλ. άρθρο 9 παρ. 1 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας), «οι Φ.Δ.Α. δημοσιεύονται στον ιστότοπο της Α.Α.Δ.Ε. ανωνυμοποιημένες ή ψευδωνυμοποιημένες», πρέπει να γίνει δεκτό ότι για τους λοιπούς φορολογουμένους η Φ.Δ.Α. έχει την ισχύ εγκυκλίου, τουλάχιστον κατά το σκέλος της δοθείσας νομικής ερμηνείας, εφαρμοζόμενης ως προς αυτούς της ρύθμισης της παραγράφου 5 του άρθρου 9 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας.

ζ. Με την παράγραφο 8 ορίζεται ότι «[α]ν εντός της προθεσμίας του πρώτου εδαφίου της παρ. 4, η αίτηση απορριφθεί, το ποσό του παραβόλου που υπερβαίνει τις τρεις χιλιάδες πεντακόσια (3.500) ευρώ επιστρέφεται στον αιτούντα».

Συναφώς, επισημαίνεται ότι απόρριψη της αίτησης νοείται μόνο εάν δεν καταβληθεί το συνολικό ποσό του παραβόλου ή αν δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παραγράφου 2 ή αν η αίτηση αφορά ζητήματα της παραγράφου 3, και όχι λόγω πολυπλοκότητας ή δυσχέρειας του ερμηνευτικού ζητήματος ή λόγω σύρρευσης πολλών ζητημάτων στην ίδια αίτηση.

η. Με την παράγραφο 9 ορίζεται, μεταξύ άλλων, ότι, κατά τη δημοσίευση των Φ.Δ.Α., «[ο] αιτών έχει δικαίωμα να ζητήσει να μην δημοσιευθούν πληροφορίες που αφορούν εμπορικά, επιχειρηματικά, βιομηχανικά ή επαγγελματικά μυστικά ή εμπορική διαδικασία».

Επισημαίνεται, συναφώς, ότι, κατ' επιταγή του άρθρου 21 του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, η δημοσίευση των ως άνω πληροφοριών δεν είναι επιτρεπτή, ακόμη και αν ο αιτών δεν υποβάλει σχετικό αίτημα.

Θ. Τέλος, από νομοτεχνικής πλευράς, παρατηρείται ότι η αναφορά σε «παρ. 6» στην παράγραφο 4 του προστιθέμενου διά του παρόντος άρθρου 9Α στον Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως «παρ. 7».

10. Επί του άρθρου 42

Με την παράγραφο 1 τροποποιείται το άρθρο 60 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν. 4172/2013) και ορίζεται ότι τα ποσά ανείσπρακτων δεδουλευμένων αποδοχών που καταβάλλονται από την 1η.1.2025 στους πρώην εργαζομένους των Ναυπηγείων Σκαμαμαγκά, στο πλαίσιο της διαδικασίας ειδικής διαχείρισης των άρθρων 68 έως 77 του ν. 4307/2014, φορολογούνται κατά το έτος που καταβάλλονται, καθώς και ότι η φορολογική υποχρέωση των ως άνω δικαιούχων για το εισόδημα αυτό εξαντλείται με την παρακράτηση φόρου με συντελεστή 20%.

Επισημαίνεται ότι, για λόγους φορολογικής ισότητας, η ως άνω ευνοϊκή μεταχείριση θα έπρεπε να εφαρμόζεται, όχι μόνο σε εργαζομένους της ως άνω επιχείρησης, αλλά στους εργαζομένους όλων των επιχειρήσεων που τελούν υπό ειδική διαχείριση κατά τα οριζόμενα στον ν. 4307/2014, αλλά και τον ν. 4738/2020.

11. Επί των άρθρων 45 και 46

Στην περίπτωση δ) της παραγράφου 1 του άρθρου 45 και στην υποπερίπτωση αδ) της περίπτωσης α) της παραγράφου 4 του άρθρου 46, για λόγους πληρότητας, πρέπει να προστεθεί, μετά από τη λέξη «παροχή», η λέξη «ενημέρωσης», σύμφωνα και με τα ειδικότερα οριζόμενα στο άρθρο 58 του ν. 4972/2022.

12. Επί των άρθρων 46, 59 και 105

Όπου στα ανωτέρω άρθρα απαντά ο όρος «συστήνεται», θα μπορούσε να αντικατασταθεί από τον από μακρού χρόνου χρησιμοποιούμενο όρο «συνιστάται».

13. Επί του άρθρου 48

Στην παράγραφο 1 του προστιθέμενου διά του παρόντος άρθρου 65Α στον ν. 4972/2022, η λέξη «απόφαση» θα ήταν ίσως πιο δόκιμο να αντικατασταθεί από τη λέξη «πράξη», δοθέντος ότι πρόκειται για έκδοση διαπιστωτι-

22

κής πράξης του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών, με την οποία διαπιστώνεται ειδικότερα η έναρξη λειτουργίας του Συστήματος.

14. Επί του άρθρου 50

Στην περίπτωση γ) της προστιθέμενης διά του παρόντος παραγράφου 1Α στο άρθρο 39 του ν. 5072/2023, ερωτάται αν η αναφορά «των προς πώληση χαρτοφυλακίων Συναλλαγών Μ.Ε.Δ. και Χαρτοφυλακίων Μ.Ε.Δ.», θα μπορούσε να αναδιατυπωθεί ως «των Συναλλαγών Μ.Ε.Δ. και των προς πώληση Χαρτοφυλακίων Μ.Ε.Δ.», εφόσον αυτή είναι η βούληση του νομοθέτη.

15. Επί του άρθρου 65

Στο εισαγωγικό εδάφιο της υπό τροποποίηση παραγράφου 4 του άρθρου 45 του, κυρωθέντος διά του ν. 5144/2024, Κώδικα Φόρου Προστιθέμενης Αξίας, πρέπει, για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας και πληρότητας, πριν από τις λέξεις «του φόρου» να προστεθεί η λέξη «καταβολής».

16. Επί του άρθρου 66

Με το άρθρο αυτό παρέχεται η δυνατότητα στην Ε.ΥΔ.Α.Π. Α.Ε. να προβεί σε κεφαλαιοποίηση του ειδικού αφορολόγητου αποθεματικού του άρθρου 1 παρ. 9 του ν. 2744/1999, κατ' εφαρμογή του άρθρου 71B του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν. 4172/2013), με την καταβολή φόρου με συντελεστή 5%, ο οποίος εξαντλεί «κάθε φορολογική υποχρέωση (καταβολής φόρου εισοδήματος) της εταιρείας και των μετόχων της».

Κατά την αιτιολογική έκθεση, «με την προτεινόμενη ρύθμιση δίδεται η δυνατότητα στη Γενική Συνέλευση των μετόχων να αποφασίσει την αξιοποίηση του αποθεματικού της ΕΥΔΑΠ ενισχύοντας έτσι τα ίδια κεφάλαιά της με σκοπό τη δημιουργία ευνοϊκών προϋποθέσεων για την περαιτέρω ανάπτυξη της».

Υπό το φως των ανωτέρω, δεν παρίσταται δικαιολογημένη η θεσπιζόμενη εξαίρεση από την εφαρμογή της παραγράφου 5 του άρθρου 71B του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος, σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση που πριν από την πάροδο πέντε ετών από την κεφαλαιοποίηση των αποθεματικών, μεταξύ άλλων, μειωθεί το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας με σκοπό επιστροφής των αποθεματικών στους μετόχους, τα κεφαλαιοποιηθέντα αποθεματικά δεν λογίζονται φορολογικώς ως μετοχικό κεφάλαιο που έχει καταβληθεί και φορολογούνται με τις διατάξεις που ισχύουν κάθε φορά για τη φορολογία εισοδήματος κατά τον χρόνο της μείωσης του μετοχικού κεφαλαίου μετά την αφαίρεση του φόρου με συντελεστή 5% που έχει ήδη καταβληθεί.

Εξ άλλου, εφόσον θεωρηθεί ότι η ως άνω εξαίρεση συνιστά κρατική ενί-

σχυση, πρέπει να κοινοποιηθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατά τα οριζόμενα στον Κανονισμό (ΕΕ) 2015/1589 περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

17. Επί του άρθρου 68

α. Κατά την προτεινόμενη διάταξη, η πλήρωση των θέσεων Γενικών Διευθυντών της Ε.ΥΔ.Α.Π. Α.Ε. και της Ε.Υ.Α.Θ. Α.Ε. γίνεται κατόπιν δημόσιας προκήρυξης με απόφαση του Δ.Σ. τους, και οι Γενικοί Διευθυντές προσλαμβάνονται με συμβάσεις ορισμένου χρόνου διάρκειας έως τεσσάρων ετών, οι οποίες μπορούν να ανανεώνονται για ίσο χρονικό διάστημα με απόφαση του Δ.Σ. Με την ίδια διαδικασία δύναται να πληρώνονται και οι θέσεις Διευθυντών των ανωτέρω εταιρειών μέχρι ποσοστού 20% επί του συνόλου των προβλεπόμενων θέσεων. Για τις αποδοχές των ανωτέρω προσώπων δεν εφαρμόζεται η παράγραφος 1 του άρθρου 28 του ν. 4354/2015 περί ανώτατου ορίου αποδοχών, στη δε διαδικασία επιλογής, κατόπιν δημόσιας προκήρυξης, επιτρέπεται να συμμετέχουν υπάλληλοι που ανήκουν στο προσωπικό της εταιρείας, καθώς και πρόσωπα που δεν έχουν σύμβαση εργασίας με αυτήν.

Συναφώς, ως προς τη δυνατότητα συμμετοχής ιδιωτών στη διαδικασία πληρώσεως των θέσεων Προϊσταμένων Γενικών Διευθύνσεων του Ε.Φ.Κ.Α. (ΣτΕ 511/2024 Ολομ.), έχει κριθεί ότι ο νομοθέτης δεν κωλύεται από τις ρυθμίσεις του άρθρου 103 του Συντάγματος να προβλέπει ότι μια θέση μπορεί να στελεχώνεται εναλλακτικά είτε από υπαλλήλους είτε από ιδιώτες (ως υπαλλήλους επί θητεία), εφόσον αυτό δικαιολογείται από την ιδιαιτερότητα της υπό κάλυψη θέσεως και την ανάγκη, λόγω της ιδιαιτερότητας της, να αναζητηθεί ο καταλληλότερος για την άσκηση των συγκεκριμένων καθηκόντων, σε όποιον τομέα (δημόσιο ή ιδιωτικό) και αν απασχολείται. Ωστόσο, τα δικαιολογούνται την κατάληψη της θέσεως από ιδιώτη ιδιάζοντα χαρακτηριστικά της πρέπει να τεκμηριώνονται πλήρως, δοθέντος ότι η εν λόγω δυνατότητα αποτελεί εξαίρεση από τον συνταγματικό κανόνα της στελεχώσεως των δημοσίων θέσεων με τακτικούς υπαλλήλους.

β. Παρατηρείται, από νομοτεχνικής πλευράς, ότι η αναφορά στην παράγραφο 5 σε «πίνακα προσληπτέων και απορριπτέων» θα ήταν ορθότερο να αντικατασταθεί από αναφορά σε «πίνακα επιλεγέντων και μη επιλεγέντων», δοθέντος ότι στη σχετική διαδικασία δύνανται, κατά την παράγραφο 4, να συμμετέχουν και υπάλληλοι που ήδη ανήκουν στο προσωπικό των ως άνω εταιρειών.

18. Επί του άρθρου 71

α. Κατά τις παραγράφους 1 και 3 της προτεινόμενης διάταξης, οι εταιρείες Ε.Υ.Δ.Α.Π. Α.Ε. και Ε.Υ.Α.Θ. Α.Ε. δύνανται, κατόπιν έγκρισης της Ρυθμιστικής Αρχής Αποβλήτων, Ενέργειας και Υδάτων, να προσλαμβάνουν προσωπικό με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, σύμφωνα με την πολιτική προσλήψεων που εγκρίνεται από το Δ.Σ. τους, με διαγωνιστική διαδικασία που εκκινεί με δημόσια προκήρυξη, η οποία εγκρίνεται και εκδίδεται από τα αρμόδια όργανα κάθε εταιρείας και αποστέλλεται στο Α.Σ.Ε.Π., το οποίο μπορεί να διατυπώσει γνώμη εντός δέκα εργάσιμων ημερών ως προς τη νομιμότητά της, άλλως, αν παρέλθει άπρακτη η εν λόγω προθεσμία, τεκμαίρεται η σύμφωνη γνώμη του.

Εξ άλλου, κατά την παράγραφο 4, οι ενστάσεις κατά των προσωρινών πινάκων κατάταξης εξετάζονται από τριμελή επιτροπή ενστάσεων, η οποία συγκροτείται με απόφαση του Δ.Σ. των ως άνω εταιρειών και στην οποία συμμετέχει ένα μέλος, το οποίο υποδεικνύεται από το Α.Σ.Ε.Π. εντός δέκα ημερών μετά από τη λήψη σχετικού αιτήματος από την εκάστοτε εταιρεία, άλλως, αν δεν υποδειχθεί μέλος από το Α.Σ.Ε.Π. εντός της ως άνω προθεσμίας, στη θέση του συμμετέχει μέλος που ορίζει η εκάστοτε εταιρεία.

Επισημαίνεται συναφώς ότι, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 7 του άρθρου 103 του Συντάγματος και της μεταβατικής διάταξης της παραγράφου 6 του άρθρου 118, ο νομοθέτης πλην των ρητών εξαιρέσεων που θεσπίζονται από την αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Α.Σ.Ε.Π. δεν έχει τη δυνατότητα να θεσπίζει διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, στον οποίο περιλαμβάνονται και οι δημόσιες επιχειρήσεις και οι ανώνυμες εταιρείες που προβλέπονται στο άρθρο 1 του ν. 3429/2005, παρακάμπτοντας τον έλεγχο της ανεξάρτητης αρχής, ο οποίος, κατά το Σύνταγμα, νοείται ως πλήρης και ουσιαστικός, διότι μόνον έτσι διασφαλίζεται η τήρηση των αρχών της ισότητας, της αξιοκρατίας, της δημοσιότητας, της διαφάνειας και της αντικειμενικότητας [βλ. Β. Ανδρονόπουλο - Μ. Ανδρονόπουλο, Ερμηνεία του Υπαλληλικού Κώδικα, 2022, σελ. 63. Πρβλ. και ΣτΕ 1201/2009, ΔΕφΑθ 2083/2006, κατά τις οποίες, η ελεγκτική αρμοδιότητα του Α.Σ.Ε.Π. είναι αποφασιστική, και όχι γνωμοδοτική και, ως εκ τούτου, περιλαμβάνει την εξουσία του να ελέγχει τόσο την πλευρά της νομιμότητας των διαδικασιών και των κρίσεων όσο και την πλευρά του περιεχομένου των υποβαλλόμενων από τους υποψηφίους δικαιολογητικών (ουσιαστικός έλεγχος), προκειμένου να διαπιστώνεται, μεταξύ άλλων, και εάν τα όργανα του φορέα που διενήργησαν τον διαγωνισμό υπέπεσαν ή όχι σε πλάνη περί τα πράγματα].

Υπό το φως των ανωτέρω, δημιουργείται προβληματισμός ως προς το εάν οι προτεινόμενες ρυθμίσεις περί δεκαήμερης αποκλειστικής προθεσμίας εντός της οποίας το Α.Σ.Ε.Π., αφενός, μπορεί να διατυπώνει γνώμη ως προς τη νομιμότητα της προκήρυξης - άλλως αν παρέλθει άπρακτη τεκμαίρεται η σύμφωνη γνώμη του - αφετέρου, οφείλει να υποδεικνύει μέλος για τη συγκρότηση της επιτροπής ενστάσεων - άλλως στη θέση του συμμετέχει μέλος που ορίζει η εκάστοτε εταιρεία - ανταποκρίνονται στην απαίτηση πλήρους και ουσιαστικού ελέγχου των προσλήψεων από ανεξάρτητη αρχή, κατά την έννοια και τον σκοπό των διατάξεων της παραγράφου 7 του άρθρου 103 του Συντάγματος.

6. Στο δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1, η αναφορά «Ανεξάρτητο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.)» πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως εξής: «Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.)».

19. Επί του άρθρου 74

α. Στην παράγραφο 3 του παρόντος και ειδικότερα στην παράγραφο 3 του προτεινόμενου άρθρου 13 του ν. 27/1975, η αναφορά «δέκα πέντε (15) ετών» πρέπει να διορθωθεί σε «δεκαπέντε (15) ετών».

β. Στην παράγραφο 6 του προτεινόμενου άρθρου 13 του ν. 27/1975, ο όρος «καταχωρείται» πρέπει να γραφεί ως «καταχωρίζεται».

20. Επί του άρθρου 77

Στην παράγραφο 1 του παρόντος και ειδικότερα στο πρώτο εδάφιο της υπό τροποποίηση παραγράφου 3 του άρθρου 20 του ν. 3842/2010, η εκ παραδρομής αναγραφόμενη λέξη «άλλα» πρέπει να διορθωθεί στη λέξη «αλλά».

21. Επί του άρθρου 83

Το εισαγωγικό εδάφιο του υπό τροποποίηση άρθρου 60 του ν. 5255/2025 πρέπει να αριθμηθεί ως παράγραφος 1, δοθέντος ότι το άρθρο 83 αριθμεί δύο παραγράφους και η αναφορά στην παράγραφο 1 έχει εκ παραδρομής παραλειφθεί. Συνεπώς, η αναφορά «στο δεύτερο εδάφιο της παρ. 1» πρέπει να τεθεί ως «στο δεύτερο εδάφιο».

22. Επί του άρθρου 84

Στην παράγραφο 3 του υπό αντικατάσταση άρθρου δεύτερου του ν. 4153/2013, σύμφωνα με την οποία «[μ]ε κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης καθορίζονται η αρμόδια αρχή της Ελλάδας που ενεργεί ως εξουσιοδοτημέ-

26

νος αντιπρόσωπός του για την αμοιβαία διοικητική συνδρομή σχετικά με τις υποχρεωτικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης της υποπερ. ii της περ. β΄ της παρ. 1 του άρθρου 2 της Σύμβασης και κάθε ειδικότερο θέμα για την εφαρμογή της εν λόγω συνδρομής», για λόγους συντακτικής αρτιότητας, θα πρέπει οι λέξεις «αντιπρόσωπός του» να αντικατασταθούν και να τεθούν ορθώς ως εξής: «αντιπρόσωπός τους».

23. Επί του άρθρου 89

Στην προστιθέμενη παράγραφο 5Α στο άρθρο 33 του ν. 4449/2017, η αναφορά σε «ιδιότητά του ενεργού ορκωτού ελεγκτή λογιστή» πρέπει να διορθωθεί σε «ιδιότητα του ενεργού ορκωτού ελεγκτή λογιστή».

24. Επί των άρθρων 90 και 102

Με το άρθρο 90 ορίζεται ότι «[κ]αταβολές αποζημιώσεων πέραν των ορίων του άρθρου 339 του Κώδικα Εργατικού Δικαίου (π.δ. 62/2025, Α' 121), οι οποίες έγιναν σε συνταξιούχους της πρώην εταιρείας με την επωνυμία «Ηλεκτρικοί Σιδηρόδρομοι Αθηνών Πειραιώς Ανώνυμη Εταιρεία» (Η.Σ.Α.Π. Α.Ε.) από την 1η.1.2011 έως την 31η.12.2011 και βασιζονταν είτε σε Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας είτε σε αποφάσεις των Διοικητικών Συμβουλίων είτε σε ατομικές συμβάσεις εργασίας, θεωρούνται νόμιμες, κανονικές και τα επιπλέον καταβληθέντα ποσά δεν αναζητούνται».

Ομοίως, με το άρθρο 102 τροποποιείται το άρθρο 78 παρ. 5 του ν. 5195/2025 ως εξής: «5. Ποσά που καταβλήθηκαν και καταβάλλονται στο προσωπικό της ΕΑΒ ΑΕ ως κίνητρο παραμονής στην εργασία και τα οποία προβλέπονται στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, κατά παρέκκλιση του άρθρου 2 του α.ν. 173/1967 (Α' 189) σε συνδυασμό με την παρ. 13 του άρθρου 21 του ν. 3144/2003 (Α' 111), θεωρούνται νόμιμα και δεν αναζητούνται».

Όπως έχει επισημανθεί στην από 6-5-2025 έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής επί του ν. 5195/2025 (βλ. παρατηρήσεις, μεταξύ άλλων, και επί του ως άνω τροποποιούμενου άρθρου 78 παρ. 5 του ν. 5195/2025), κατά τη νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί συναφών περιπτώσεων, «[σ]τη ρυθμιστική (...) εξουσία του κοινού νομοθέτη εμπίπτει και η θέσπιση διατάξεων για τη "νομιμοποίηση" δαπανών, εφόσον όμως οι σχετικές ρυθμίσεις δεν είναι τέτοιου είδους και τέτοιας έκτασης ώστε να καταλύεται ουσιαστικώς η (...) ελεγκτική αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου και να αναιρείται, συνακόλουθα, η δυνατότητα αναζήτησης, μέσω αντίστοιχου καταλογισμού, των χρηματικών ποσών που δαπανήθηκαν παρανόμως (Ολ. Ε.Σ. 981/2016). Ο έλεγχος της συμβατότητας τυχόν "νομιμοποιητικής"

δαπανών διάταξης προς την προαναφερόμενη συνταγματική διάταξη δεν μπορεί πάντως να είναι γενικός και αφηρημένος, καθώς συνέχεται με το είδος και το ύψος των συγκεκριμένων κάθε φορά δαπανών που επιδιώκεται να "νομιμοποιηθούν", τη σχέση (αναλογία) των δαπανών αυτών με το σύνολο της οικείας διαχείρισης ή τέλος με τη βαρύτητα της πλημμέλειας (εύρος δημοσιολογιστικής απόκλισης)» (ΕλΣυν Τμ. IV 706/2018). Εξ άλλου, σε παλαιότερη έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής, έχει επισημανθεί, ότι από την επισκόπηση της νομολογίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί υποθέσεων καταλογισμού σε βάρος δημόσιων υπολόγων, υπολόγων ΟΤΑ και υπολόγων ν.π.δ.δ. (βλ., ενδεικτικά, ΕλΣυν Ολομ. 1758/2010, ΕλΣυν Ολομ. 3406/2014, ΕλΣυν Ολομ. 506/2011, (ΕλΣυν Τμ. IV 706/2018, ΕλΣυν Ολομ. 506/2011, ΕλΣυν Ολομ. 4314/2013), προκύπτει ότι το είδος, το ύψος, το εύρος και η βαρύτητα της πλημμέλειας διενέργειας των εκάστοτε «νομιμοποιηθεισών» δαπανών, όπως και η συνάφειά τους προς τις λειτουργικές ανάγκες της υπηρεσίας συνιστούν κρίσιμους παράγοντες για την κρίση επί της συμβατότητας «νομιμοποιητικών» διατάξεων προς το Σύνταγμα (βλ. Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής επί του ν. 4600/2019, όπου και περαιτέρω παράθεση της ανωτέρω νομολογίας).

25. Επί του άρθρου 92

Με το προτεινόμενο άρθρο καθορίζονται εκ νέου τα ελάχιστα προσόντα για την πλήρωση της θέσης του Γενικού Διευθυντή του ν.π.ι.δ. με την επωνυμία «Επιτροπή Ολυμπίων και Ζαππείου Κληροδοτήματος». Παρατηρείται ότι, κατ' αντιπαραβολή προς την ισχύουσα διάταξη της παραγράφου 3 του άρθρου 147 του ν. 5259/2025, ήδη διά του παρόντος προτείνεται, μεταξύ άλλων, στην περίπτωση β) η προσθήκη των λέξεων «γαλλικής ή γερμανικής» μετά από τη λέξη «αγγλικής,», όπερ δεν περιλαμβάνεται στο εισαγωγικό εδάφιο του προτεινόμενου άρθρου και, επομένως, για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας, πρέπει να συμπληρωθεί.

26. Επί του άρθρου 95

Στο προτεινόμενο άρθρο 95 ορίζεται ότι, «1. Κατά την αληθή έννοια της υποπερ. ιθ' της περ. 2.Α. της υποπαρ. ΙΑ.3 της παρ. ΙΑ του άρθρου πρώτου του ν. 4254/2014 (Α' 85), περί κατάργησης κρατήσεων, η κράτηση υπέρ του Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολουμένων - Τομέα Σύνταξης Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων (Ε.Τ.Α.Α. - Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε.) της περ. β) της παρ. 1 του άρθρου 7 του α.ν. 2326/1940 (Α' 145), περί κράτησης υπέρ του Ε.Τ.Α.Α. - Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε., καταργείται μόνο για τις συμβάσεις που προκηρύσσονται μετά την 1η.1.2015. 2. Κατά την αληθή έννοια της υποπερ. ιθ'

της περ. 2.Α. της υποπαρ. ΙΑ.3 της παρ. ΙΑ του άρθρου πρώτου του ν. 4254/2014, περί κατάργησης κρατήσεων, ο [πόρος] της παρ. 1 του άρθρου μόνου του ν. 546/1943 (Α΄ 284), όπως αυτός καθορίζεται με την περ. β) της παρ. 1 του άρθρου 7 του α.ν. 2326/1940, υπέρ του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, καταργείται μόνο για τις συμβάσεις που προκηρύσσονται μετά την 1η.1.2015. 3. Κατά την αληθή έννοια της παρ. 14 του άρθρου 39 του ν. 4387/2016 (Α΄ 85), περί εισφορών αυτοτελώς απασχολουμένων και ελεύθερων επαγγελματιών, οι κρατήσεις της περ. ιη΄ της παρ. 1 του άρθρου 7 του α.ν. 2326/1940, υπέρ των πόρων του Ταμείου Συντάξεων Μηχανικών και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων (Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε.) και της παρ. 34 του άρθρου 27 του ν. 2166/1993 (Α΄ 137), περί κράτησης υπέρ του Ε.Τ.Α.Α.-Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε., καταργούνται μόνο για τις συμβάσεις που προκηρύσσονται μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016».

Σχετικά σημειώνεται ότι ερμηνευτικός είναι ο νόμος ο οποίος ερμηνεύει αυθεντικά διάταξη προγενέστερου νόμου, προσδίδοντάς της συγκεκριμένο νόημα το οποίο δεν προκύπτει άμεσα από αυτόν. Η ισχύς του ερμηνευτικού νόμου ανατρέχει στον χρόνο της έναρξης ισχύος της διάταξης την οποία ερμηνεύει. Οι ερμηνευτικοί νόμοι εκδίδονται από τη νομοθετική εξουσία σύμφωνα με το άρθρο 77 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το οποίο «η αυθεντική ερμηνεία των νόμων ανήκει στη νομοθετική λειτουργία».

Κατά τη νομολογία [ΑΠ 1908/2005, 22/1997 (Ολομ.), 1185/1990, 701/1990, 186/1980 (Ολομ.), 389/1978 (Ολομ.)], ερμηνευτικός είναι ο νόμος ο οποίος αναφέρεται σε διάταξη ασαφή, εκ της ασάφειας της οποίας προέκυψαν ή μπορούν να προκύψουν αμφιβολίες και διαφωνίες στη νομική επιστήμη ή στα δικαστήρια ως προς την αληθή έννοιά της. Την ύπαρξη της προϋπόθεσης αυτής, δηλαδή της ανάγκης ερμηνείας, οπότε η ισχύς του ερμηνευτικού νόμου ανατρέχει στο χρονικό σημείο έναρξης της ισχύος του ερμηνευόμενου νόμου, ελέγχουν τα δικαστήρια. Αντιθέτως, δεν είναι πράγματι ερμηνευτικοί νόμοι οι οποίοι καθορίζουν την έννοια διατάξεων που είναι σαφείς και για τις οποίες δεν έχει προκύψει οποιαδήποτε σχετική αμφιβολία («ψευδοερμηνευτικοί» νόμοι). Οι μη γνήσιοι (μη πραγματικοί) ερμηνευτικοί νόμοι δεν έχουν αναδρομική ισχύ, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 77 παρ. 2 του Συντάγματος, η οποία ορίζει ότι «νόμος που δεν είναι πράγματι ερμηνευτικός ισχύει μόνο από τη δημοσίευσή του» (ΑΠ 86/1997, ΑΠ 1908/2005). (Βλ., σχετικά, Ε. Βενιζέλο, Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου, 2021, σελ. 124-126, Π. Παραρά, Σύνταγμα 1975 - Corpus, II, Κοινοβουλευτικό Δίκαιο, άρθρο 77, 1985, αρ. 3, σελ. 471 επ., Α. Ράικο, Γενική Πολιτειολογία - Εισαγωγή στο Συνταγματικό Δίκαιο και Οργανωτικό Μέρος Ι, 2018, σελ. 437, Φ. Σπυρόπουλο, Συνταγματικό Δίκαιο, 2η έκδ., 2020, § 5, σελ. 108, Κ. Χρυσό-

γονο, Συνταγματικό Δίκαιο, 3η έκδ., 2022, § 26, σελ. 594).

Εν προκειμένω, ως προς τον γνήσια ερμηνευτικό χαρακτήρα των προτεινόμενων διατάξεων, παρατηρείται ότι δεν προκύπτει σαφώς ούτε από το κείμενο της ερμηνευού ενης διάταξης ούτε από την αιτιολογική έκθεση το ερμηνευτικό ζήτημα και η αμφιβολία που έχει ανακύψει εν προκειμένω. Εξ άλλου, έχει αποσαφηνισθεί ιδίως [βλ. Γνμδ ΝΣΚ (Ολ) 129/2019 και ΔΠρΑθ 1952/2024]: α) ότι η κατάργηση της προβλεπόμενης με τις διατάξεις του άρθρου 7 παρ.1 περ. β΄ του α.ν. 2326/1940 κράτησης ισχύει για τους λογαριασμούς πληρωμής του εργολαβικού ανταλλάγματος που υποβάλλονται από τον εργολάβο μετά την ημερομηνία ισχύος της αντίστοιχης κατάργησης, δηλαδή από 1.1.2015 και εντεύθεν, ανεξάρτητα από το χρόνο κατάρτισης της σχετικής εργολαβικής σύμβασης ή υπογραφής του εργολαβικού συμφωνητικού, και β) ότι η κατάργηση των προβλεπόμενων πόρων στις διατάξεις του άρθρου 7 παρ.1 περ. β1 και ιη΄ του α.ν. 2326/1940, αντίστοιχα, ισχύει για τους λογαριασμούς πληρωμής του εργολαβικού ανταλλάγματος που υποβάλλονται από τον εργολάβο μετά την ημερομηνία ισχύος της αντίστοιχης κατάργησης, δηλαδή από 12.5.2016 και εντεύθεν, τόσο για την πρώτη (περ. β1), όσο και για τη δεύτερη (περ. ιη΄) η οποία ανακύπτει σε σχέση με τεκμαρτά κέρδη του εργολάβου λόγω της εκτέλεσης εργολαβικών εργασιών, ανεξάρτητα από το χρόνο κατάρτισης της σχετικής εργολαβικής σύμβασης ή υπογραφής του εργολαβικού συμφωνητικού.

27. Επί του άρθρου 96

Με την παράγραφο 1 ορίζεται ότι «οι υπηρεσίες που παρέχει ο Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (Α.Δ.Μ.Η.Ε.), οι οποίες απαιτούνται για τη μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας μέσω του Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΕΣΜΗΕ) και την κάλυψη της ανάγκης των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας για διασφάλιση της ποιότητας και της αξιοπιστίας της τροφοδοσίας τους, συνιστούν υπηρεσίες με χαρακτήρα παρεπόμενο της παράδοσης ηλεκτρικής ενέργειας, συνδέονται άρρηκτα με αυτή και υπάγονται στον μειωμένο συντελεστή Φόρου Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) έξι τοις εκατό (6%)». Περαιτέρω, με την παράγραφο 2 ορίζεται ότι η ως άνω ρύθμιση εφαρμόζεται και αναδρομικά για ήδη παρασχεθείσες υπηρεσίες από την εταιρεία Α.Δ.Μ.Η.Ε. Α.Ε.

Συναφώς, επισημαίνεται ότι στο Παράρτημα ΙΙΙ της Οδηγίας 2006/112/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με το κοινό σύστημα φόρου προστιθέμενης αξίας, στο οποίο απαριθμούνται οι παραδόσεις αγαθών και παροχές υπηρεσιών στις οποίες τα κράτη μέλη μπορούν, κατά το άρθρο 98 της ως άνω Οδηγίας, να εφαρμόζουν μειωμένους συντελεστές ΦΠΑ, περιλαμβάνεται μόνο η πα-

30

ράδοση (πώληση) ηλεκτρικής ενέργειας, και όχι οι συναφείς ή παρεπόμενες υπηρεσίες τις οποίες καταλαμβάνει η ρύθμιση, όπως η μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Εξ άλλου, εν προκειμένω, δεν τίθεται ζήτημα παρεπόμενης πράξης, της οποίας η φορολογική μεταχείριση, υπό προϋποθέσεις, ακολουθεί αυτή της κύριας πράξης, δεδομένου ότι η Α.Δ.Μ.Η.Ε. Α.Ε. παρέχει μεν υπηρεσίες μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά δεν παραδίδει (πωλεί) ηλεκτρική ενέργεια.

28. Επί του άρθρου 104

Το παρόν προσθέτει παράγραφο 5 στο άρθρο 8 («Κανόνες διαφάνειας και δεοντολογίας που εφαρμόζουν τα όργανα των Ενόπλων Δυνάμεων») του ν. 3978/2011, το πρώτο εδάφιο της οποίας ορίζει τα εξής: «Η παρ. 4 δεν εφαρμόζεται για την πρόσληψη εν αποστρατεία στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων στην Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία ΑΕ (ΕΑΒ ΑΕ), με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου».

Η παράγραφος 4 του άρθρου 8 του ίδιου νόμου ορίζει τα εξής: «Η απασχόληση, με οποιαδήποτε σχέση εργασίας, έργου ή εντολής, σε οικονομικούς φορείς που συμμετέχουν σε διαδικασίες σύναψης και εκτέλεσης των ανωτέρω συμβάσεων του στρατιωτικού και πολιτικού προσωπικού των Ενόπλων Δυνάμεων που χειρίζεται συμβάσεις προμηθειών, υπηρεσιών ή έργων στον τομέα της άμυνας συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα για το οποίο επιβάλλονται οι εξής ποινές: α) στο στρατιωτικό προσωπικό, οι προβλεπόμενες περί πειθαρχικών παραπτωμάτων συνήθεις ή καταστατικές πειθαρχικές ποινές, β) στους πολιτικούς διοικητικούς υπαλλήλους, οι πειθαρχικές ποινές που προβλέπονται στο άρθρο 109 του Κώδικα Δημόσιων Πολιτικών Διοικητικών Υπαλλήλων και Υπαλλήλων ν.π.δ.δ. (ν. 3528/2007), γ) στο προσωπικό με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, οι πειθαρχικές ποινές που προβλέπονται στο π.δ. 410/1988 (Α' 191) και στον ν. 4057/2012 (Α' 54), εκτός αν η παράβαση στοιχειοθετεί σπουδαίο λόγο καταγγελίας της σύμβασης εργασίας. Η ως άνω απαγόρευση ισχύει και για τρία (3) έτη μετά από την αποχώρηση του παραπάνω προσωπικού από τη σχετική θέση. Οι παραβάτες της παρούσας τιμωρούνται επιπλέον με φυλάκιση μέχρι δύο (2) έτη ή χρηματική ποινή».

Εφόσον ο νομοθέτης υπολαμβάνει ότι η Ε.Α.Β. Α.Ε. συγκαταλέγεται μεταξύ των οικονομικών φορέων που συμμετέχουν σε διαγωνιστικές διαδικασίες ή σε διαδικασίες διαπραγμάτευσης για τη σύναψη και την εκτέλεση συμβάσεων στον τομέα της άμυνας, θα ήταν, ενδεχομένως, ενδεδειγμένο να αποσαφηνισθεί εάν, ως στελέχη αποχωρήσαντα από την υπηρεσία, θεω-

ρούνται, κατά την έννοια του νόμου, μόνο τα εν αποστρατεία (συνταξιοδοτηθέντα) στελέχη ή και τα αποχωρήσαντα για άλλους λόγους.

29. Επί του άρθρου 105

α. Διά της παραγράφου 4 αντικαθίσταται το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 5 του ν. 3387/2005. Στο πρώτο εδάφιο της υπό τροποποίηση παραγράφου θα μπορούσε, ενδεχομένως, η αναφορά «με απόφαση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης» να αντικατασταθεί από την αναφορά «με απόφαση του Υπουργού Προστασίας του Πολίτη», με αντίστοιχη συμπλήρωση του εισαγωγικού εδαφίου της παραγράφου 4 του παρόντος.

β. Στην παράγραφο 5, το προτεινόμενο άρθρο 7 του ν. 3387/2005 δεν αριθμεί άλλες παραγράφους και, επομένως, η αρίθμηση της παραγράφου 1 πρέπει να απαλειφθεί.

30. Επί του άρθρου 108

α. Στην παράγραφο 1 του παρόντος και, συγκεκριμένα, στην προστιθέμενη παράγραφο 5 στο άρθρο 90 του ν. 5225/2025, η λέξη «απόφαση» θα ήταν ίσως πιο δόκιμο να αντικατασταθεί από τη λέξη «πράξη», δοθέντος ότι πρόκειται για έκδοση διαπιστωτικής πράξης του Υπουργού Εσωτερικών, με την οποία διαπιστώνεται ειδικότερα η έναρξη λειτουργίας των υπηρεσιών του Ελληνικού Κέντρου Εμπειρογνωμοσύνης Διοικητικών Μεταρρυθμίσεων και η λήξη της μεταβατικής περιόδου της οικονομικής και διοικητικής υποστήριξης από τη Γενική Διεύθυνση Οικονομικών και Διοικητικών Υπηρεσιών του τομέα Διοικητικής Ανασυγκρότησης του Υπουργείου Εσωτερικών. Επίσης, η λέξη «Διεύθυνση» πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς στην αιτιατική πτώση ως εξής: «Διεύθυνση».

β. Στην προστιθέμενη παράγραφο 6 στο άρθρο 90 του ν. 5225/2025, η αναφορά «κάθε άλλο ειδικότερα ζήτημα», πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως εξής: «κάθε άλλο ειδικότερο ζήτημα».

γ. Στην παράγραφο 2 του παρόντος και, συγκεκριμένα, στο εισαγωγικό εδάφιο της προτεινόμενης παραγράφου 1 του άρθρου 91 του ν. 5225/2025, τα εκ παραδρομής τεθέντα εισαγωγικά μετά από την αναφορά «(Α΄224)» πρέπει να απαλειφθούν και να τεθούν μετά από τη λέξη «Κινητικότητα».

δ. Στην παράγραφο 3 του παρόντος και, συγκεκριμένα, στο πρώτο εδάφιο της υπό αντικατάσταση παραγράφου 5 του άρθρου 91 του ν. 5225/2025, η εκ παραδρομής αναφορά «τεχνικών θεμάτων» πρέπει να διορθωθεί σε «τεχνικών θεμάτων». Επίσης, η αναφορά «του τομέα Διοικητικής Ανασυγκρότησης», πρέπει, για λόγους συντακτικής αρτιότητας, να τεθεί πριν από την αναφορά «του Υπουργείου Εσωτερικών».

32

ε. Στην παράγραφο 4 και, συγκεκριμένα, στο δεύτερο εδάφιο της προστιθέμενης παραγράφου 7 στο άρθρο 91 του ν. 5225/2025, η αναφορά «δεύτερου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 82» πρέπει να διορθωθεί σε «τέταρτου εδαφίου της παρ. 2 του άρθρου 82», δοθέντος ότι ήδη, διά του άρθρου 107 του νομοσχεδίου, η εισήγηση της Διεύθυνσης Διοικητικής Υποστήριξης αναφορικά με την πλήρωση της θέσης του δημοσιογράφου στο Ελληνικό Κέντρο Εμπειρογνωμοσύνης Διοικητικών Μεταρρυθμίσεων προβλέπεται στο νέο τέταρτο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 82 του ν. 5225/2025.

31. Επί του άρθρου 109

Οι λέξεις «κτιρίων» και «κτιριακών», που απαντούν στο άρθρο αυτό, πρέπει να γραφούν ως «κτηρίων» και «κτηριακών», αντίστοιχα.

32. Επί του άρθρου 110

Στο δεύτερο εδάφιο του παρόντος η αναφορά «βάση εισήγησης» πρέπει να αντικατασταθεί και να τεθεί ορθώς ως εξής: «βάσει εισήγησης».

33. Επί του άρθρου 112

Για λόγους συντακτικής αρτιότητας, στο πρώτο εδάφιο της προστιθέμενης παραγράφου 5 στο άρθρο 96Α του ν. 4387/2016 πρέπει να τεθεί κόμμα μετά από τη λέξη «τομέα».

34. Επί του άρθρου 117

α. Το παρόν θεσπίζει το πλαίσιο για τη δημιουργία πληροφοριακού συστήματος στατιστικών στοιχείων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1 ορίζει τα εξής: «Στο Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού (Υ.ΠΑΙ.Θ.Α.) δημιουργείται πληροφοριακό σύστημα στατιστικών στοιχείων των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Ε.Ι.) της χώρας, το οποίο υλοποιείται από το Υ.ΠΑΙ.Θ.Α. και λειτουργεί κεντρικά σε αυτό». Περαιτέρω, η παράγραφος 3 ορίζει τα εξής: «Οι υποδομές και οι υπηρεσίες του πληροφοριακού συστήματος του πρώτου εδαφίου της παρ. 1 ανήκουν στο Υ.ΠΑΙ.Θ.Α., ως Διαχειριστή Φορέα και Υπεύθυνο Επεξεργασίας, και αρμόδια υπηρεσία για τη συντήρηση και τη λειτουργία του ορίζεται η Γενική Διεύθυνση Ψηφιακών Συστημάτων, Υποδομών και Εξετάσεων του ίδιου Υπουργείου».

Θα ήταν, ενδεχομένως, ενδεικτικό, στο πρώτο εδάφιο της παραγράφου 1 η φράση «και λειτουργεί κεντρικά σε αυτό» να αντικατασταθεί από τη φράση «, εγκαθίσταται στην Κεντρική Υπηρεσία του και λειτουργεί υπό τη διαχείρισή της», εφόσον αυτή είναι η βούληση του νομοθέτη.

6. Στην παράγραφο 5, για λόγους νομοτεχνικής αρτιότητας, πρέπει, μετά από την αναφορά στον «ν. 4727/2020», να συμπληρωθούν τα στοιχεία δημοσίευσής του στο Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως ως εξής: «(Α΄ 184)». Επίσης, οι λέξεις «δημοσίου τομέα» πρέπει να αντικατασταθούν από τις λέξεις «δημόσιου τομέα».

35. Επί του άρθρου 121

Η ρύθμιση της παραγράφου 6, διά της οποίας ορίζεται η έναρξη ισχύος του άρθρου 77, θα ήταν νομοτεχνικά ορθότερο να αναριθμηθεί σε παράγραφο 5, και η ρύθμιση της υφιστάμενης παραγράφου 5, διά της οποίας ορίζεται η έναρξη ισχύος του άρθρου 83, να αναριθμηθεί σε παράγραφο 6.

Αθήνα, 12 Μαΐου 2026

Οι Εισηγητές
Νικόλαος Παπαχρήστος
Επιστημονικός Συνεργάτης
Μαρία Αθανασοπούλου
Γεώργιος Φωτόπουλος
Ειδικοί Επιστημονικοί Συνεργάτες

Ο Προϊστάμενος του Α΄ Τμήματος
Νομοτεχνικής Επεξεργασίας
Ξενοφών Παπαρρηγόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής
του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο Προϊστάμενος της Β΄ Διεύθυνσης
Επιστημονικών Μελετών
Αστέρης Πλιάκος
Ομότιμος Καθηγητής του
Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ο Πρόεδρος του Επιστημονικού Συμβουλίου
Κώστας Μαυριάς
Ομότιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών